

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
PEDAGOĢIJAS, PSIHOLOĢIJAS UN MĀKSLAS FAKULTĀTE
IZGLĪTĪBAS ZINĀTŅU NODAĻA

**VALODAS KOMUNIKATĪVĀS FUNKCIJAS
IEPAZĪŠANA LATVIEŠU VALODAS STUNDĀS 10.
KLASĒ**

DIPLOMDARBS

Autore: **Linda Ērmāne**

Studenta apliecības Nr.: le12008

Darba vadītāja: profesore Dr. philol. Anna Vulāne

RĪGA 2016

ANOTĀCIJA

Diplomdarbā *Valodas komunikatīvās funkcijas iepazīšana latviešu valodas stundās 10. klasē* tiek izvirzīts mērķis izstrādāt un aprobēt valodas komunikatīvās funkcijas iepazīšanai piemērotu didaktisko materiālu latviešu valodas stundās 10. klasē.

Diplomdarba četrās nodaļās piedāvāts ieskats teorētiskajās atziņās, kas aktuālas un būtiskas pētāmās problēmas aspektā, pamatota didaktiskā materiāla atlase, izstrāde un aprobācija, raksturota pedagoģiskā izmēģinājumdarbība un analizēti iegūtie rezultāti.

Pētījuma rezultātā secināts, ka pilnveidotas skolēnu zināšanas par valodas komunikatīvo un citām funkcijām, attīstīta komunikatīvā kompetence, tāpēc ir pamats uzskatīt, ka pētījuma mērķis ir sasniegts un izvirzītie uzdevumi – paveikti.

Pielikumos apkopoti didaktiskajā materiālā ietverto darba lapu paraugi, mācību stundu konspekti un skolēnu darbi.

Atslēgvārdi: valodas komunikatīvā funkcija, saziņa, latviešu valodas apguve, lingvodidaktika.

ABSTRACT

This bachelor of honours thesis *Communicative Function of the Language in Lessons of the Latvian Language in Grade 10* aims to develop and appropiate appropriate didactic material for the recognition of language communicative functions in Latvian language lessons for 10th grade.

This thesis explores the current and critical theoretical aspects of the research area and substantiates the selection of the didactic material and its development and approbation. It also indicates the characteristics of the pedagogical testing and, finally, analyses the data gathered.

This thesis found that pupils' knowledge of communicative and other functions of language is improved by communicative expertise therefore the aims and objectives of this thesis have been fulfilled.

Appendices include examples of coursework sheets included in the didactic material, syllabus and pupils' coursework.

Keywords – language communicative functions, communication, learning Latvian, lingua-didactics.

SATURA RĀDĪTĀJS

IEVADS	5
1. VALODAS SAZIŅAS FUNKCIJA: LINGVISTISKI METODISKAIS ASPEKTS	9
2. VALODAS KOMUNIKATĪVĀS FUNKCIJAS IZPRATNES UN ĪSTENOŠANAS DIDAKTISKAIS PAMATOJUMS	16
3. IZMĒĢINĀJUMDARBĪBĀ IESAISTĪTO SKOLĒNU PEDAGOGISKI PSIOLOĢISKAIS RAKSTUROJUMS	20
4. DIDAKTISKĀ MATERIĀLA IZSTRĀDE UN APROBĀCIJA	27
4.1. DIAGNOSTICEJOŠĀ DARBA REZULTĀTU ANALĪZE	27
4.2. DIDAKTISKĀ MATERIĀLA APROBĀCIJA	33
4.3. KONSTATĒJOŠĀ DARBA REZULTĀTU ANALĪZE	42
SECINĀJUMI	50
LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS	52
PIELIKUMI	55
1. pielikums. Diagnosticējošais darbs 10. klasei	55
2. pielikums. Grupu kartītes	58
3. pielikums. Valodas funkcija	59
4. pielikums. Valodas funkcijas	60
5. pielikums. 1. darba lapa	63
6. pielikums. Videostāsti	64
7. pielikums. Saziņas veidi un to iedalījums pēc dalībnieku skaita, saziņā izmantojamajiem līdzekļiem un normatīvātes pakāpes	65
8. pielikums. 2. darba lapa	67
9. pielikums. Saziņas situāciju raksturojošās pazīmes	69
10. pielikums. Runas etiķete	70
11. pielikums. 3. darba lapa	73
12. pielikums. Konstatējošā darba uzdevums	75
13. pielikums. Konstatējošā darba pierakstu lapa	76
14. pielikums. Stundu konspekti	78
15. pielikums. Skolēnu darbi	92

IEVADS

Valoda – domu ietērps. /S. Džonsons/

Latviešu valoda ir mūsu dzimtā valoda. Dzimtā valoda ir jāmīl, jācieņa, jāgodā un jākopj, jo tā ir daļa no mums. Tā mūs padara par to, kas mēs esam, tā mums ļauj pasauli ieraudzīt tādu, kādu to redzam, tā mums sniedz vienreizēju pasaules skatījumu. Pateicoties valodai, mēs atšķiramies no citiem un esam tik unikāli. Valoda ir vissvarīgākais sazināšanās līdzeklis, jo „bez valodas sazināšanās starp cilvēkiem nav iespējama, bet bez sazināšanās nevar būt sabiedrības un līdz ar to paša cilvēka.” (Reformatskis 1975: 11) Valoda ir nepieciešama ne tikai, lai sazinātos, bet arī, lai domātu. Vārds bez domāšanas ir tukša skaņa. Vajag domāt, lai šīm skaņām piešķirtu jēgu un nozīmi. (Vigotskis 2002: 307) Kad mēs vēlamies kādam pateikt to, ko esam sapratuši, mēs domas ietērpjam valodas formā. (Reformatskis 1975: 19)

Mūsu senču gudrības, padomi un citas vērtības tiek nodotas, no paaudzes paaudzē pateicoties valodai. Latvija ir vienīgā teritorija pasaulē, kur dzīvo skaitliski nozīmīgs un kompakts latviešu valodas runātāju kolektīvs. Valoda nav akmens lauka vidū, uz kuru nolūkojas no malas. Valoda ir dzīva, un mēs esam tie, kas tajā dzīvo. Mēs esam atbildīgi par sava etnosa saglabāšanu un to nav iespējams paveikt bez valodas. Darba autori iedvesmo Kristīnes Motivānes teiktais par valodu kā dvēseles pavarda kūrēju – „tik ilgi, cik šajā dvēseles pavardā degs uguns, tik ilgi mēs būsim garīgi dzīvi kā konkrētā etnosa piederīgie. Un tik ilgi, cik mēs ilgi būsim garīgi dzīvi, būsim arī garīgi brīvi.” (Motivāne 2008: 5) Valoda mums sniedz šo unikālo brīvību, mūsu pienākums ir to novērtēt un nodot nākamajām paaudzēm.

Latviešu valodas skolotājam ir jāpalīdz skolēniem saprast un novērtēt, atbildīgi izturēties pret dzimto valodu un pret latviešu valodu kā valsts valodu. Skolotājam jānodrošina vispusīga latviešu valodas apguve latviešu valodas mācību stundās. Mūsdienās ir arvien vairāk dažādu iespēju, lai mācību procesu padarītu interaktīvāku, radošāku un vispusīgāku. Mācību vide ir mainījusies un līdz ar to skolēnu attieksme pret to. Mācīšanās procesu atvieglo, bet tai pašā laikā sarežģī, plašā informācijas pieejamība, tāpēc skolēniem jāmacās kritiski izvērtēt tās saturu. Ir paplašinājušās arī sazināšanās iespējas un mainījies komunikācijas ātrums, dažādojusies tās vide. Tāpēc svarīgi, lai skolēni pēc iespējas labāk pārzinātu valodas funkcijas, prastu tās pilnvērtīgi izmantot.

Latviešu valodas apguvi mūsdienās nepārprotami ietekmē apkārtējā vide, jo īpaši masu komunikācija. Mēs esam pakļauti straujajai attīstībai un modernizācijai. Plašsaziņas līdzekļu ietekmē mainās ne tikai mūsu pasaules uztvere, bet arī komunikācijas spējas. Tagad iespējams ļoti īsā laikā iegūt ļoti daudz informācijas – par notikumiem pasaulē, tehnoloģijas attīstību un pat par līdzcilvēkiem un viņu ikdienu. Mūs visu laiku pavada nepārtraukta informācijas plūsma. Interneta, televīzijas, radio un citu masu mediju visuresamība nodrošina ne tikai informācijas ieguvu, bet arī ietekmē mūsu valodas lietojumu. Arvien biežāk var novērot to, ka masu medijos netiek ievērotas literārās valodas normas un dažkārt arī valodas etiķete. Īpaši tas sakāms par interneta komunikatīvo telpu, kuru aktīvi izmanto arī skolēni. Masu medijos lietotā valoda ietekmē mūsu priekšstatus par to, kādai jābūt valodai dažādās saziņas situācijās. Ir veikti vairāki pētījumi par valodas lietojumu plašsaziņas līdzekļos un konstatēts, ka latviešu valodas kvalitāte plašsaziņu līdzekļos ir pārāk zema. (Kibermane et. al. 2015: 11-13) Arī viedierīču plašais lietojums bieži vien negatīvi ietekmē valodas līdzekļu izvēli saziņā. Biežāk sastopamies ar situāciju, ka cilvēki neprot pareizi sazināties un rast kopīgu valdu. To nosaka dažādi iemesli un viens no tiem ir saziņas kultūras neievērošana. (Dzintere et. al. 2014: 10)

Ikdienā liela daļa sabiedrības saziņā izmanto sarunvalodu, kurā vērojams daudz atkāpju no literārās valodas. Turklāt šāds vienkāršots, normai neatbilstošs valodas līdzekļu lietojums arvien vairāk sastopams tajās situācijās, kurās būtu jāizmanto standartvalodas normām atbilstoši izteiksmes līdzekļi. Tas savukārt ietekmē jaunās paaudzes attieksmi pret koptas valodas lietojumu, jo daudziem skolēniem šķiet, ka literārā valoda jālieto tikai latviešu valodas mācību stundās. Pēteris Šmits teicis, ka „Izglītots latvietis parasti domā, ka viņš jau latviski prot, kādēļ lai viņš vēl tur ko mācītos?” (Šmits 1934: 145)

Tāpat radies priekšstats, ka visi valodas līdzekļi ir izmantojami jebkurā dzīves situācijā un visās jomās. Skolēnam ir jāapzinās, ka neiederīgi lietots vārds, neapdomīgi izvēlēts valodas līdzeklis, neatbilstoša vārdforma vai sintaktiska konstrukcija, nevietā ielikts komats vai tā trūkums var radīt pārpratumus vai negatīvu iespaidu par runātāju vai rakstītāju.

Skolotāja pienākums ir parādīt skolēniem to, ka literārā valoda ir jālieto arī ārpus klases telpām. Skolēniem jāsaprot, ka valodas lietojumam ikdienas saziņā ir ļoti liela nozīme. Tomēr ar zināšanām vien nepietiek, ir jāapgūst arī prasme izmantot šīs zināšanas, tāpēc mācību process jāorganizē tā, lai skolēni varētu izkopt prasmi ātri novērtēt saziņas situāciju un izvēlēties tai atbilstošus valodas līdzekļus, kā atzīst Edmunds Apsalons, „gudrs ir nevis tas, kurš daudz zina, bet gan tas, kurš spēj operēt ar šīm zināšanām, respektīvi, spēj lietot tās un izveidot savus spriedumus”. (Apsalons 2011: 14)

Lai skolēni spētu efektīvi sazināties un izvērtēt, kādi valodas līdzekļi izmantojami katrā saziņas situācijā, nepieciešams iepazīt valodas komunikatīvo funkciju gan teorētiskā, gan

praktiskā aspektā. Tas arī nosaka diplomdarba temata “Valodas komunikatīvās funkcijas iepazīšana latviešu valodas stundās 10. klasē” **aktualitāti**.

Viens no būtiskākajiem jautājumiem, izstrādājot latviešu valodas mācību saturu, ir bijis un ir – kā panākt, lai skolēni izprastu valodas funkciju būtību un iemācītos tās izmantot savā runas darbībā. Sekmīgas saziņas nodrošināšanā īpaši svarīga ir valodas komunikatīvās funkcijas apguve.

Tāpēc **pētījuma mērķis** ir izstrādāt un aprobēt valodas komunikatīvās funkcijas iepazīšanai piemērotu didaktisko materiālu latviešu valodas stundās 10. klasē.

Pētījuma uzdevumi:

1. Studēt teorētisko literatūru par pētāmo problēmu un noskaidrot valodas komunikatīvās funkcijas lingvistiski metodisko aspektu.
2. Izpētīt 10. klases skolēnu vecumposma īpatnības.
3. Noskaidrot izmēģinājumdarbībā iesaistīto skolēnu zināšanas un prasmes pētāmā temata kontekstā.
4. Izstrādāt didaktisko materiālu 10. klases skolēnu iepazīstināšanai ar valodas komunikatīvo funkciju.
5. Aprobēt didaktisko materiālu, analizēt stundu norisi, pētījuma rezultātus un apkopot secinājumus diplomdarbā.

Pētījuma metodes:

- teorētiskās literatūras studijas;
- dokumentu izpēte;
- pedagoģiskais novērojums;
- intervija, pārrunas;
- pedagoģiskā izmēģinājumdarbība;
- rezultātu analīze un izvērtējums.

Pedagoģiskā izmēģinājumdarbība notika Rīgas X vidusskolas 10. klasē, kurā mācās 15 skolēnu; viens skolēns izmēģinājumdarbībā nepiedalījās, jo šajā laikā neapmeklēja izglītības iestādi. Izmēģinājumdarbība notika no 2016. gada 23. marta līdz 2016. gada 13. aprīlim. Tika izstrādāts un aprobēts materiāls 7 mācību stundām.

Diplomdarba teorētiskā bāze: Lai sekmīgi izstrādātu didaktisko materiālu un veiktu pedagoģisko izmēģinājumdarbību, nepieciešams apgūt zinātnisko literatūru ar pētījumu saistītajās nozarēs – valodniecībā, lingvodidaktikā, pedagoģijā un psiholoģijā.

Iepazīstot Jāņa Rozenberga, Arvila Šalmes, Dainas Nītiņas, Diānas Laivenieces, Ilzes Lokmanes, Intas Freimanes, Sarmas Kļaviņas, Aleksandra Reformatska un citu autoru darbus, tika gūtas atziņas valodniecībā un lingvodidaktikā.

Pedagoģisko un psiholoģisko teoriju atziņas tika gūtas, iepazīstoties ar Gunas Svences, Ingrīdas Jansones, Lūcijas Rutkas un citu pedagoģijas un psiholoģijas speciālistu darbiem. Darba autore izmantoja arī studiju kursus gūtās zināšanas.

Diplomdarba struktūra. Diplomdarbu veido ievads, 4 nodaļas, secinājumi, izmantotās literatūras un avotu saraksts un pielikumi. 1. nodaļā apskatīta valodas saziņas funkcija lingvistiski metodiskajā aspektā. 2. nodaļā piedāvāts valodas komunikatīvās funkcijas izpratnes un īstenošanas didaktiskais pamatojums. 3. nodaļā sniegts izmēģinājumdarbībā iesaistīto skolēnu pedagoģiski psiholoģiskais raksturojums. 4. nodaļā raksturota didaktiskā materiāla izstrāde un aprobācija. To veido 3 apakšnodaļas, kurās ir diagnosticējošā darba norise un rezultātu analīze, lingvistiskā materiāla izstrādes un īstenošanas analīze, izmēģinājumdarbības rezultātu izvērtējums. Secinājumos atainoti gūtie rezultāti un būtiskās atziņas.

Diplomdarbam pievienots izmantoto avotu un teorētiskās literatūras saraksts (32 vienības). Diplomdarba pielikumu veido diagnosticējošā darba paraugs, konstatējošā darba paraugs, didaktiskajā materiālā ietvertu darba lapu paraugi, mācību stundu konspekti un skolēnu darbi.

1. VALODAS SAZIŅAS FUNKCIJA: LINGVISTISKI METODISKAIS ASPEKTS

Valodai ir vēl lielāka nozīme nekā dzimtenei. Zaudējusi dzimteni, tauta var rast sev jaunu. Bet, zaudējusi valodu, tauta to vairs nevar atgūt un beidz pastāvēt kā tauta.

(Konstantīns Ušinskis)

Lai varētu realizēt diplomdarbā izvirzītos mērķus un uzdevumus, nepieciešams iepazīties ar teorētisko literatūru un izveidot kompaktu valodas funkciju raksturojumu, plašāk atklājot saziņas funkciju un tās iepazīšanas nozīmi mācību procesā.

Valoda ir daļa no tā, kas mēs esam, un mums ir jātiecas to izzināt. Mūsu senču gudrības, padomi un citas vērtības tiek nodotas no paaudzes paaudzē, izmantojot valodu. Lai izzinātu un sekmīgi izmantotu valodu, nepietiek tikai ar sistēmas izpratni. Mums ir jāiepazīst valoda daudz plašāk, jāpārziņina tās funkcionālās iespējas. Kā zināms, valodai ir dažādas funkcijas:

- Komunikatīvā jeb saziņas funkcija – cilvēki savā starpā sazinās ar valodas starpniecību;
- Objektīvās īstenības un izziņas jeb kognitīvā funkcija – cilvēks iegūst informāciju ar valodas palīdzību;
- Rerezentatīvā jeb domāšanas funkcija – cilvēka domāšana noris uz vārdu un konstrukciju bāzes;
- Diskursīvi loģiskā jeb apziņas izpausmes funkcija – cilvēks savai domai ar valodas palīdzību piešķir ārējo veidolu;
- Kumulatīvā jeb kultūras veidošanas, iemiesošanas un apgūšanas funkcija – valoda ir kultūras pamats un kultūra iemiesojas un atspoguļojas valodā;
- Voluntatīvā jeb ietekmēšanas funkcija – runātājs ar valodas palīdzību ietekmē klausītāja nostāju un spēj iedarboties uz klausītāju;
- Ekspresīvā jeb emociju izteikšanas funkcija – atspoguļo runātāja emocijas un jūtas;
- Estētiskā funkcija – valodas vienības, kas tiek lietotas, kā pieklājības frāzes;
- Fatiskā jeb kontaktu veidošanas un uzturēšanas funkcija – regulē komunikācijas sākšanu, turpināšanu un beigšanu;
- Metalingvistiskā funkcija – valodas īpašību noskaidrošana funkcija; (Freimane 1993: 6-13)

Visas nosauktās, un arī vēl daudzas citas valodas funkcijas ir attīstījušās reizē ar valodu. Inta Freimane apgalvo, ka „Pirmsliterāro valodu attīstības stadijā šīs funkcijas nedaudz

atšķiras no tām pašām literārajās valodās, taču galvenie principi, kas nozīmīgi valodas un sabiedrības dzīvē, ir sastopami kopš seniem laikiem.” (Freimane 1993: 7)

Komunikatīvā jeb saziņas funkcija ir viena no svarīgākajām valodas funkcijām. Tās uzdevums ir sekmēt sociālo mijiedarbību. Pedagoģijas terminu skaidrojošajā vārdnīcā teikts, ka saziņa ir „process, kurā dara zināmas vienam otra, citam cita domas; savstarpēja informācijas apmaiņa starp personām tieši vai izmantojot dažādus tehniskos līdzekļus”. (PTSV 2000: 155) Valodniecības pamatterminu vārdnīcā skaidrots, ka saziņa ir „saskarsmes process, kurā personas savstarpēji viens otram, cits citam sniedz informāciju par savām domām, idejām, faktiem, uzskatiem, priekšstatiem, interesēm, jūtām, noskaņojumu, šim nolūkam izmantojot valodu vai citas zīmes. Saziņa var notikt starp personām, personai pašai ar sevi, tieši vai izmantojot tehniskos līdzekļus – datoru, balssvadības ierīces. Saziņa starp skolotāju un skolēniem, kā arī skolēniem savā starpā sekmē mācību procesa efektivitāti. Valodu apgūvē dažādu saziņas veidu, paņēmieni un līdzekļu izmantošana sekmē valodas apgūvēja komunikatīvās kompetences pilnveidi.” (VTSV 2011: 79-80)

Varam secināt, ka saziņa galvenokārt ir informācijas apmaiņa. Saziņa var tikt veidota dažādi – mutvārdos un rakstveidā, tiešā kontaktā un attālināti u. tml., tā var būt oficiāla, lietišķa, emocionāla, bet, lai saziņa notiktu, ir nepieciešama vienota valoda jeb kods, kurā šī informācija, domas, emocijas, attieksme tiek nodota.

1.1. attēls. Sazināšanās

Valoda kalpo ne tikai satura izteikšanai. Viens no valodas mērķiem ir sociālo attiecību nodrošināšana. (Plaude 2013: 196) Ikdienas saziņā tiek lietota sarunvaloda, kas var būt gan literāra, gan neliterāra. Literārā valoda ir vēsturiski izveidojusies – tas nav noticis ne dienas, ne nedēļu, ne mēnešu laikā. Valoda ir ilgu gadus kopta un apzināti veidota. (Nītiņa 1991: 49) Literārā valoda ir normēta un to aizsargā *Valsts valodas likums*. Tomēr ne vienmēr labas

valodas zināšanas nozīmē, ka tiks lietoti atbilstoši valodas līdzekļi. Nepieciešama prasme veidot izteikumus atbilstoši saziņas situācijai. Ir jāzina, kā izvēlēties piemērotu komunikācijas vidi un veidu, tāpēc līdz ar valodas kompetenci jāattīsta komunikatīvā kompetence. Jāpārzina ne tikai valodas likumības, bet arī saziņas likumības un jāattīsta prasme šīs zināšanas izmantot.

Komunikatīvā kompetence jeb saziņas kompetence ir „prasme sazināties dažādās situācijās pieņemto normu ietvaros, ievērojot saziņā lingvistiskus, psiholoģiskus, sociālus un pragmatiskus nosacījumus. Saziņas kompetence nodrošina spēju sniegt un uztvert informāciju, saprotami interpretēt saņemtā teksta jēgu, sekmīgi sadarboties informācijas apmaiņas procesā. Saziņas kompetenci attīsta visu valodas prasmju – klausīšanās, runāšanas lasīšanas un rakstīšanas – apguves procesā.” (VTSV 2011: 80)

Katram šī kompetence ir atšķirīga, jo katram ir cits zināšanu līmenis un cita valodas lietojuma pieredze. Ja vēlamies uzlabot savu komunikatīvo kompetenci un papildināt saziņas prasmes, mums ir jāmācās lietot saziņas situācijai atbilstošus valodas līdzekļus. (Apsalons 2011: 33)

Lai varētu runāt par saziņu un tai atbilstošu valodas līdzekļu izvēli, ir jāzina, kas ir saziņas situācija. Saziņas situācija ir „apstākļi, kuros norisinās saziņa; nosacījumu kopums, kas ietekmē un virza saziņas procesu.” (VTSV 2011: 81)

Svarīgi atcerēties, ka saziņas situāciju ietekmē saziņas komponenti: saziņas partneri, saziņas temats jeb saturs, saziņas mērķis jeb motīvs un ārējie apstākļi – vieta un laiks. Valodas līdzekļu izvēli komunikatīvajā situācijā būtiski ietekmē šādas saziņas jomas komponenti:

- saziņas līdzeklis,
- vide, kurā notiek saziņa,
- saziņas temats,
- adresāts,
- adresants,
- saziņas interaktivitāte,
- saziņas kanāls,
- saziņas mērķis un dominējošā funkcija. (Lokmane 2009: 9)

Izvērtējot jebkuru saziņas situāciju, redzams, ka nevar pastāvēt pilnvērtīga saziņa, ja trūkst kāda no iepriekš minētajiem komponentiem. Lai saziņa noritētu pēc iespējas veiksmīgāk, ir jābūt visiem saziņas situāciju raksturojošajiem elementiem.

Informācija var tikt nodota dažādos veidos, piemēram, rakstiski vai mutiski. Literārajai valodai ir divas izpausmes formas – runas forma un rakstu forma. Runas un rakstu formas

normu ievērošana palīdz sabiedrībai sazināties tā, lai cits citu saprastu. Šīm izpausmes formām var būt vienāda funkcija, bet tās izpaužas atšķirīgi. (Strautiņa, Šulce 2009: 8-9)

Ir sastopami gadījumi, kad runas forma daudz neatšķiras no rakstu formas. Piemēram, iepriekš sagatavota oficiālā runa ir kā starpposms starp runas un rakstu formu, jo, nolasot to, tiek saglabāta runas pamatīpašība – intonācija. (Valdmanis 1998: 116)

Valodas izpausmes formas ietekmē valodas līdzekļu izvēli, jo runas formā literārā valoda var būt brīvāka un netiek strikti ievērotas literārās valodas noteiktās normas. Šai valodas izpausmei bieži vien tiek lietots termins vienkāršruna. (Lauze 2004: 13) Vienkāršruna ir „neliterārās sarunvalodas paveids, kam raksturīga vārdformu un konstrukciju neatbilstība literārajām normām, nevērība pret vārdu un vārdformu izrunu u. tml.” (Elektroniskā latviešu valodas vārdnīca e-pupa)

Vide saziņu var ietekmēt gan pozitīvi, gan negatīvi. Bieži vien ārējās vides ietekmē novērojams, ka robeža starp literāro valodu un sarunvalodu samazinās. Valodnieciskajā literatūrā to mēdz dēvēt par stilu saplūšanu, stilu aizmiglošanos. Lai tiktu pareizi izvēlēts valodas līdzeklis, jāpārzina valodas stili un to lietojums. (Strautiņa, Šulce 2009: 9)

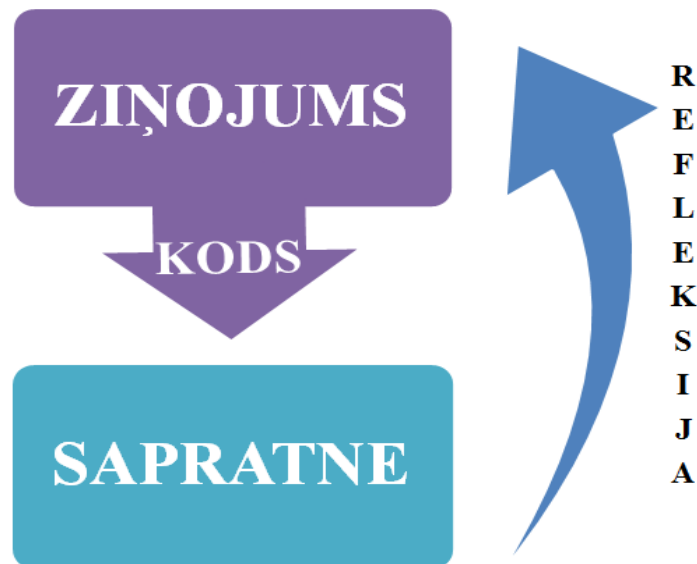
Saziņas temats būtiski nosaka to, kādi valodas līdzekļi tiks izvēlēti. Nenoliedzami bieži tas ir galvenais saziņas līdzekļa izvēles kritērijs, jo daudzās nozarēs tiek lietota speciāla terminoloģija.

Valodas līdzekļu izvēle ir atkarīga no saziņas dalībniekiem, jo katram indivīdam ir savs domāšanas veids. Saziņas situācijas dalībnieki var būt divi un vairāk, saziņā var būt viens vai vairāki adresāti. Par adresātu var būt ne tikai persona, bet arī noteikta sabiedrības daļa, tāpat arī adresants var būt viens vai vairāki, persona vai noteikta sabiedrības daļa. (Lokmane 2009: 9) Valodas līdzekļu lietojumu ietekmē saziņas dalībnieku sociālais stāvoklis: statuss sabiedrībā, vecums, izglītības līmenis, tautība, dzimums u. c.

Vineta Poriņa monogrāfijā par valsts valodas situāciju Latvijā nosauc vairākus nosacījumus, kas jāievēro saziņas dalībniekiem, lai padarītu komunikāciju efektīvāku:

- jāprot novērtēt un uztvert sarunbiedra izteiktās domas;
- jāprot adekvāti atbildēt;
- jābūt ieinteresētiem domu apmaiņā;
- jābūt vēlmei turpinās saziņu;
- jāizšķiras, ko teikt, lai sasniegtu izvirzītos mērķus;
- jāplāno saziņas turpinājums;
- jābūt radošam un izdomas bagātam u. c. (Poriņa 2009: 62)

Efektīva komunikācija nodrošina atgriezenisko saiti jeb refleksiju.

1.2. attēls **Refleksija**

Saziņas interaktivitāte nosaka to vai starp saziņas dalībniekiem ir tiešs vai netiešs kontakts un to, kā tiek nodota informācija. Internets, televīzija, radio un citu saziņas kanāli ietekmē valodas līdzekļu izvēli. Kas attiecas uz saziņas mērķi, bez mērķa saziņa nav iedomājama. Lai saziņa būtu veiksmīga, tai ir jābūt mērķtiecīgai.

Saziņa var tikt veidota dažādi. Saziņai ir vairāki veidi un lingvodidaktiskajā literatūrā atrodami dažādi saziņas veidu iedalījumi. Saziņu var iedalīt pēc dalībnieku skaita, normatīvātes pakāpes, saziņā izmantotajiem līdzekļiem u. c.

Pēc dalībnieku skaita saziņu iedala:

- starppersonu saziņa,
- publiskā saziņā.

Starppersonu saziņa notiek starp atsevišķām personām, visbiežāk tas ir dialogs. Šī saziņa vienmēr būs atgriezeniska. Savukārt publiskajā saziņā informācija tiek nodota lielam cilvēku skaitam un lielākoties ir vienvirziena. Mūsdienās, pateicoties tehnoloģiju straujajai attīstībai un pieejamībai, arī publiskā saziņa var būt atgriezeniska.

Pēc izmantotajiem līdzekļiem saziņu iedala:

- mutvārdu saziņa,
- rakstveida saziņa.

Mutvārdu saziņa var izpausties divējādi – kā iekšējā un ārējā runa. Iekšējā runa nav dzirdama, tā veidojas un realizējas cilvēka iztēlē. Iekšējā runa vairāk vai mazāk ir fragmentārs monologs. (Kļaviņa 1997: 12) Ārējai runai ir ļoti daudz izpausmes formu, piemēram,

monologs, dialogs, diskusija, debates, saruna, intervija u. c. Rakstveida saziņā tiek izmantota rakstu valoda, kas „atšķiras no runātās galvenokārt ar specifisku vārdu, vārdu formu un izteikumu struktūras izveidi un lietojumu” (Elektroniskā latviešu valodas vārdnīca e-pupa) Arī rakstveida saziņai – vēstules, īsziņas, lietišķie raksti u. c.

Pēc normatīvitatē pakāpes saziņu iedala:

- privātā saziņa;
- oficiālā saziņa.

Privātā saziņa vienmēr būs brīvāka par oficiālo saziņu. Oficiālajā saziņā tie pastiprināti ievērota saziņas kultūra un runas etiķete.

Neskatoties uz to, vai saziņa ir oficiāla vai privāta, visās saziņas situācijās nepieciešams ievērot runas etiķeti un runas kultūru. Runas etiķete ir „runas uzvedības noteikumu, normu kopums, kas jāievēro cilvēku saskarsmē noteiktā sabiedrībā; viena no cilvēku attiecību ārējās izpausmes formām.” (VTSV 2011: 75)

Runas etiķetes ievērošana sekmē saziņas dalībnieku pozitīvu saskarsmi. Tā nodrošina izvairīšanos no nevēlamām un saziņas partneriem nepatīkamām situācijām. Jāņem vērā, ka saziņas dalībnieki var būt atšķirīgi. Etiķetes normas saziņas dalībniekiem palīdz veidot veiksmīgu saziņu. Runas etiķete jāievēro gan rakstveida saziņā, gan mutvārdu saziņā un tai ir vairāki žanri, kuru iespējams grupēt pēc to nozīmes.

Pamudinājuma nozīme piemīt:

- lūgumam,
- uzaicinājumam,
- pavēlei,
- rīkojumam,
- prasībām, komandām,

Ar sociālo kontaktu dipināšanu saista:

- apsveikumu,
- sasveicināšanos,
- atvadīšanos,
- atvairošanos,
- pateikšanos,
- komplimenta izteikšanu,
- uzslavu. (Saukāne 2011)

Savukārt runas un valodas kultūra ir „valodas sistēmas potenciālo iespēju un labāko valodas paraugu īstenošana saziņas procesā (runā) atbilstīgi saziņas nolūkam. Runas kultūra ietver vārdu pareizu izrunu un rakstību, runas stilu, neverbālo izteiksmes līdzekļu lietojumu,

attieksmi pret saziņas partneri, runas akta atbilstību konkrētajai runas situācijai.”. (VTSV 2011: 75)

Kā zināms, verbālā un neverbāla valoda ir ļoti cieši saistīta. Ar neverbālo valodu neverbālajai valodai, mēs ļoti daudz varam pateikt, nesakot ne vārda. Pastāv uzskats, ka verbālā komunikācija ir aptuveni 55 procenti informācijas, bet atlikušie 45 procenti ir neverbālā komunikācija. Tā ir „informācijas apmaiņa, apzināti un/vai neapzināti valodā izmantojot nevis vārdus, bet bezvārdu saziņu – žestus, mīmiku, ķermeņa valodu, skaņas, pauzes un citi.” (VTSV 2011 75)

Neverbālās izteiksmes līdzekļi ir:

- žesti,
- mīmika,
- poza,
- stāja,
- kustības,
- gaita,
- smaids,
- smiekli,
- asaras u. c. (Kļaviņa 1997: 13)

Neverbālās izteiksmes līdzekļi var papildināt runu un tajā pašā laikā būt pretrunā ar to un atklāt to, ko saziņas dalībnieks nevēlas. Mūsu ķermenis bieži vien pasaka vairāk, nekā mēs vēlamies paust. Labi pārzinot neverbālās izteiksmes līdzekļus, mēs spējam iegūt daudz vairāk informācijas par savu sarunu biedru. Neverbālā valoda palīdz noteikt saziņas partnera emocionālo stāvokli, attieksmi, fizisko stāvokli u. c.

Daļa no cilvēka neverbālās valodas ir dabiska un pārmantota piedzimstot, bet daļu mēs apgūstam dzīves laikā. Jāņem vērā, ka neverbālā valoda var būt atšķirīga dažādām tautām. Ir ļoti daudz žestu, kuru nozīme ir zināma dažādām sociālajām grupām, bet viens un tas pats žests dažādās cilvēku grupās var būt pavisam ar citu nozīmi. (Kļaviņa 1997: 12)

Lai komunikācija būtu efektīva un veiksmīga, nepietiek ar valodas zināšanām. Saziņas partneriem jāzina, kā izvēlēties saziņas situācijai piemērotus valodas līdzekļus un kas to ietekmē. Skolēniem nepieciešama prasme izmantot šīs zināšanas, tāpēc mācību process jāorganizē tā, lai skolēni varētu izkopt prasmi ātri novērtēt saziņas situāciju un izvēlēties tai atbilstošus valodas līdzekļus. Lai iegūtu nepieciešamās zināšanas, par valodas komunikatīvo funkciju skolēniem jāzina:

- kādas ir valodas funkcijas un jāprot raksturot tās;

- kāds ir saziņas iedalījums pēc dalībnieku skaita, saziņā izmantojamiem līdzekļiem un normatīvuma pakāpes;
- saziņas veidu specifika un jāprot pāriet no viena saziņas veida citā;
- kādi faktori ietekmē valodas līdzekļu izvēli dažādās saziņas situācijās;
- jāprot novērtēt dažādas saziņas situācijas un runas darbību tajās;
- runas etiķetes un komunikācijas efektivitātes nozīmi.

Svarīgi mācību saturu veidot tā, lai skolēniem būtu iespēja pašiem secināt valodas funkciju nozīmi un attīstīt prasmi tās izmantot saziņā.

2. VALODAS KOMUNIKATĪVĀS FUNKCIJAS IZPRATNES UN ĪSTENOŠANAS DIDAKTISKAIS PAMATOJUMS

Gan studiju laikā, gan pedagoģiskajās praksēs tika novērots, ka skolēniem ir nepietiekamas zināšanas par valodas funkcijām, ka maz attīstīta prasme sekmīgi izmantot valodu saziņā, tā īstenojot valodas komunikatīvo funkciju. Biežāk sastopamies ar situāciju, ka cilvēki neprot izvēlēties situācijai atbilstošas etiķetes formulas, piemēram, oficiālā saziņas situācijā izmanto vārdu *sveiki*, nevis *labdien*, ne vienmēr prot uzsākt un pabeigt sarunu, izvēlēties korektu uzrunas formu (piemēram, telefoniskā vai elektroniskā saziņā), noklausīties teikto, nepārtraucot sarunas partneri, precīzi izteikt domu rakstveidā utt. Literārās valodas normu ievērošanai tiek piešķirta arvien mazāka nozīme. Ikdienas saziņā jaunieši lielākoties neizmanto literāro valodu. Skolēniem radies priekšstats, ka literārā valoda jālieto tikai latviešu valodas mācību stundās. Der atcerēties, ka jau pirms vairākiem gadu desmitiem Pēteris Šmits teicis, ka „Izglītots latvietis parasti domā, ka viņš jau latviski prot, kādēļ lai viņš vēl tur ko mācītos?” (Šmits 1934: 145)

Tāpat radies priekšstats, ka visi valodas līdzekļi ir izmantojami visās dzīves situācijās un visās jomās. Skolēnam ir jāapzinās, ka nepareizi vai neiederīgi lietots vārds, neapdomīgi izvēlēts valodas līdzeklis, var atstāt ļoti negatīvu iespaidu uz klausītāju.

Skolotāja pienākums ir parādīt skolēniem to, ka literārā valoda ir jālieto arī ārpus klases telpām. Skolēniem jāsaprot, ka valodas lietojumam ikdienas saziņā ir ļoti liela nozīme. Ne vienmēr laba valodas zināšana nozīmē, ka tiks lietoti atbilstoši valodas līdzekļi. Edmunds Apsalons saka, ka „gudrs ir nevis tas, kurš daudz zina, bet gan tas, kurš spēj operēt ar šīm zināšanām, respektīvi, spēj lietot tās un izveidot savus spriedumus”. (Apsalons 2011: 14)

Skolēniem nepieciešams attīstīt prasmi orientēties dažādās saziņas situācijās, pilnveidot zināšanas par saziņas situāciju raksturojošajiem komponentiem, runas etiķeti un valodas kultūru, saziņas veidu iedalījumu. Nepieciešams pilnveidot zināšanas kā saziņu padarītu efektīvāku.

Mācību stundās zināšanām par valodas komunikatīvo funkciju un prasmi izmantot to, jāpievērš lielāka uzmanība, jo sazinoties mēs spējam viens otram nodot dažādu informāciju. Līdz ar to var secināt, ka bez šī funkcijas mēs nespējam saņemt jaunu informāciju. Šīs prasmes attīstīšana skolēnam palīdzētu veiksmīgāk veidot saziņu ne tikai ārpus izglītības iestādes, bet arī mācību procesa laikā. Bez informācijas nodošanas un saņemšanas nav iedomājams mācību process.

Valodas mācīšanās svarīgs ir mācību saturs, valodas prasmes un kompetence kā rezultāts. (Laiveniece 2003: 207) Latviešu valodas mācību priekšmeta programmā un standartā, mācību saturs un sasniedzamie rezultāti tiek atspoguļoti četrās kompetencēs – valodas kompetence, sociokultūras kompetence, mācīšanās kompetence un komunikatīvā kompetence. Komunikatīvā kompetence jeb saziņas kompetence ir „prasme sazināties dažādās situācijās pieņemto normu ietvaros, ievērojot saziņā lingvistiskus, psiholoģiskus, sociālus un pragmatiskus nosacījumus. Saziņas kompetence nodrošina spēju sniegt un uztvert informāciju, saprotami interpretēt saņemtā teksta jēgu, sekmīgi sadarboties informācijas apmaiņas procesā. Saziņas kompetenci attīsta visu valodas prasmju – klausīšanās, runāšanas lasīšanas un rakstīšanas – apguves procesā.” (VTSV 2011: 80)

Viens no mācību priekšmeta „Latviešu valoda” mērķiem vispārējās vidējās izglītības mācību priekšmeta standartā ir „pilnveidot valodas prasmes un spēju īstenot savu un uztvert citu autoru komunikatīvo nolūku dažādās saziņas situācijās” (Standarts)

Didaktiskais materiāls valodas komunikatīvās funkcijas iepazīšanai tika izstrādāts tā, lai tiktu pilnveidota valodas kompetence un komunikatīvā kompetence. Vispārējās vidējās izglītības mācību priekšmeta standarts paredz, ka skolēniem ir jāattīsta prasme lietot saziņas situācijai atbilstošus valodas līdzekļus un iesaistīties saziņas situācijā. Skolēniem ir jāzina, kādas ir kultūras normas un jāprot ievērot tās paša veidotā mutvārdu un rakstveida formā. Tāpat skolēniem jābūt kompetentiem, lai spētu izvērtēt savas runas prasmes un pilnveidot tās. (Standarts)

Lai sasniegtu vēlamu rezultātu, jāizvēlas piemērotas metodes un metodiskie paņēmieni. Mācību metodes un metodiskie paņēmieni ir līdzeklis, kā sasniegt vēlamu rezultātu mācību procesā. Mācību metodes un metodiskie paņēmieni ir nepieciešami, lai spētu sasniegt prognozējamo rezultātu, realizēt izvirzītos mācību mērķus un uzdevumus. Mācību metode ir „skolotāja un skolēnu savstarpējas sadarbības paņēmieni kopums, kāds nepieciešams noteikta didaktiskā principa vai pedagoģiskās pieejas ietvaros un paredzēts, lai nodrošinātu mācību, audzināšanas un attīstības uzdevumu izpildi mācību procesā un izglītības mērķu sasniegšanu” (PTSV 2000: 96) Savukārt mācību paņemiens ir „mācību metodes sastāvdaļa, ar kuru mācību mērķa sasniegšanas procesā veic konkrētu uzdevumu.” (PTSV 2000: 96)

Didaktiskā materiāla aprobācijā tika izmantotas reproduktīvās metodes jeb gatavo zināšanu metodes, produktīvās metodes jeb meklēšanas metodes un interaktīvās metodes jeb mijiedarbības metodes.

Reproduktīvās metodes ir tās, ar kuru palīdzību tiek nodotas gatavas zināšanas.

- Reproduktīvā metode, kuru izmanto, lai atsauktu atmiņā iepriekš mācīto;
- Izskaidrojoši ilustratīvā metode, kas ir skaidrojums vai stāstījums lekcijas veidā;

- Katehiziskā dialoga metode, kuru izmanto individuālajā vai frontālajā zināšanu pārbaudē, lai nostiprinātu un atkārtotu zināšanas. (Laiveniece 2000:48)

Ar produktīvo metožu palīdzību skolēns pats meklē informāciju.

- Heiristiskā dialoga metode, kuru izmanto frontālai zināšanu apguvei;
- Problemātiskā metode, kuru lieto problēmjautājumu risināšanai;
- Pētnieciskā metode, ko izmanto, lai padziļināti apgūtu mācību vielu. (Laiveniece 2000: 48-49)

Interaktīvās metodes ir piemērotas komunikatīvās pieejas nodrošināšanai, jo, kā jau autore vairākkārt ir minējusi, saziņas process ir mijiedarbība. Interaktīvās metodes ir:

- diskusija,
- lomu spēle,
- situāciju izspēle,
- Prātavētra,
- projekts,
- situāciju analīzes metode,
- debates. (Laiveniece 2000: 49)

Jau sen zināms, ka jebkura mācību metode, lietota atbilstoši mūsdienu didaktikas prasībām, aktivizē skolēnu izziņas darbību. (Ūsiņš 1985: 67) Izzinot skolēns gūst jaunas zināšanas un apgūst jaunas iemaņas un prasmes.

3. IZMĒĢINĀJUMDARBĪBĀ IESAISTĪTO SKOLĒNU PEDAGOĢISKI PSIOLOĢISKAIS RAKSTUROJUMS

Lai mācību process noritētu pēc iespējas veiksmīgāk un sekmīgāk, pedagogam ir jāpazīst savi skolēni. Tas ļauj mācību procesu veidot gan izglītojošā, gan audzinošā aspektā. Iepazīstot skolēnus, skolotājam paveras iespēja veidot sekmīgāku un panākumiem bagātāku dialogu ar skolēnu, un lielāka iespēja iemantot viņu uzticību. Skolotājam ir jāzina skolēnu intereses – kādas ir mūsdienu tendences un aktualitātes jauniešu vidū. Skolēnam jājūt, ka skolotāju neinteresē tikai tas, ko viņš māca, bet arī skolēns. Skolotājam skolēns jāuztver kā līdzvērtīgs, kā pieaudzis cilvēks. Ja tā ir, tad skolēns vairāk respektē skolotāju un viņam rodas vēlme kaut ko iemācīties, ne tāpēc, ka tā vajag, bet tāpēc, ka pats izjūt nepieciešamību to darīt.

Pedagogs, iepazīstot savus skolēnus, spēs vairāk ieinteresēt un mācību procesu veidot tā, lai tas būtu saistošs arī skolēniem. Mēs visi pievēršam lielāku uzmanību un vairāk laika veltām tam, kas mūs patiesi interesē. Jaunieši ir ļoti izvēlīgi un dara kaut ko, ja no tā gūst tūlītēju labumu, viņi maz domā par to, ka mācību laikā gūtās zināšanas un prasmes var noderēt tālākā nākotnē.

Saskarsmei vienmēr ir bijusi liela ietekme uz cilvēku un viņa attīstību. Svarīgas ne tikai skolēnu intereses, bet arī vide, kurā viņi dzīvo un uzturas. Skolēna socializācija noris dažādās vidēs: ģimenē, skolā, formālajā sociālajā vidē un neformālajā sociālajā vidē. (Braše 2010: 13) Pedagogam jāzina šīs vides ārējie apstākļi un cik lielā mērā tie ir saistīti ar skolēnu. Ja vide nav piemērota skolēna pašrealizācijai, var atklāties trauksmainības un neirotisma pazīmes, kas nav novērotas jauniešiem, kuriem skola un ģimene veicina šo spēju īstenošanu. (Jansone 2009: 69)

Lai skolēna attīstība noritētu pēc iespējas veiksmīgāk, skolai un ģimenei ir jāsadarbojas. Ģimene ir pirmā sociālā vide bērnam un tas, ko tā dod, nosaka bērna tālāko attīstību un viņa vērtību sistēmu veidošanos. Jaunieša attiecības ar vecākiem un situācija ģimenē var būtiski ietekmēt skolēna koncentrēšanās spēju. Ja rodas konflikti ģimenē, tas atstāj sekas uz mācību procesu. Lielākais konfliktu cēlonis ģimenē, visbiežāk, ir jaunieša vēlme apliecināt savu esamību un vecāku nespēšana to pieņemt vai nevēlēšanās atbalstīt jaunieti. (Jansone 2009: 74) Jaunieša attīstību nosaka dažādi ģimenes apstākļi – vecāku nodarbošanās, sociālais stāvoklis, materiālais stāvoklis un atmosfēra ģimenē. (Kons 1985: 75-76)

Nav noslēpums, ka mūsdienās liela loma jauniešu attīstībā ir arī masu medijiem un tehnoloģiju attīstībai. Jānis Sils apgalvo, ka, piemēram, televīzijas skatīšanās aizstāj

domāšanas procesu, jo uztvertie impulsi ir pietiekami daudzveidīgi un spilgti, ka tie apslāpē cilvēka garīgo aktivitāti. (Sils 2006: 89) Liela daļa jauniešu izvēlas brīvo laiku pavadīt skatoties televīziju vai lietojot viedierīces. Skolēniem ir zudusi interese par reālo pasauli un tas ļoti ietekmē viņu garīgo attīstību.

Mācību procesa laikā ļoti jūtams tas, ka skolēni nemāk un nemaz negrib domāt. No vienas puses tas ir slinkums un nevēlēšanās iesaistīties, bet no otras, masu mediji un internets – skolēni ir pieraduši, ka nepieciešamā informācija ir plaši pieejama jau strukturētā veidā, viņiem nav motivācijas meklēt un izziņāt pašiem. Skolēni labprātāk iepazīst literatūru virtuālajā vidē, nekā izlasa reālu grāmatu. Protams, tas nav viennozīmīgi, bet to nevar izslēgt kā vienu no problēmām, kas ietekmē mācību procesu mūsdienās.

Tāpat jāņem vērā, kādas ir skolēnu individuālās īpatnības – iedzimtība. Pedagoģi nekad nedrīkst aizmirst, ka katrs no mums ir citāds un nav divu vienādu cilvēku ar vienādu uztveri un domāšanu. Nepietiek ar laba un stipra pedagoģiskā kontakta izveidošanu, vajag prast veiksmīgi izvēlēties darba organizācijas formas, metodes un metodiskos paņēmienus. Praksē pierādīts, ka nav iespējams nodrošināt piemērotākā mācīšanās stila nosacījumus ikvienam skolēnam klasē vienlaicīgi. (Kože, Rumpeja 2001: 70) Pedagoģa pienākums ir tiekties uz pilnību un centies to īstenot praksē. Izvērtējot katra skolēna darba stilu, individuālās īpatnības, intereses un attīstības īpatnības, pedagoģis var labāk piemeklēt skolēniem atbilstošus tekstu fragmentus un uzdevumus.

Skolotājam jāzina skolēnu vecumposmu īpatnības un jāpārzina jauniešu psihiskās attīstības raksturojums. Darba autore piekrīt Lūcijas Rutkas uzskatam, ka „mūsdienās nebūtu pareizi runāt par vecumposmiem vai par jebkādu stingru vecumu sadalījumu, jo katrs indivīds ir unikāls, neatkārtojams un, ņemot vērā individuālās atšķirības un mūsdienu milzīgās iespējas, katram ir savs attīstības temps”. (Rutka 2012: 15) Tomēr, lai varētu runāt par kādu noteiktu vecumu, ir jāatrod formāls sadalījums. Attīstības psiholoģijā pieejami dažādi izstrādāti vecumposmu sadalījumi. (Rutka 2012: 15) Nav iespējams izvērtēt, kurš ir labāks un kurš sliktāks – katrs autors ir pamatojis savu iedalījumu un katram ir sava taisnība, visi viedokļi ir vērā ņemami.

Tas ir arī mācību laiks vidusskolā. Šajā vecumā beidzas cilvēka fiziskā nobriešana un veidojas viņa pasaules uzskats. Jauniešu vecumposmā lielāka nozīme ir *ES* identitātes meklēšanai un atrašanai. Jaunietis sāk nobriest un vairāk atbilst pieaugušajam, nevis bērnam. Tas ir arī mācību laiks vidusskolā. Šajā pētījumā 10. klases skolēnu vecumposma iezīmju izpratnes pamatā ir Gunas Svences piedāvātais iedalījums, kur laiku no 15 līdz 18 gadiem sauc par jauniešu periodu, un Ingrīdas Jansones iedalījums, kur jauniešu periods ir no 16 līdz 19 gadiem. Tika ņemtas vērā arī Igora Kona atziņas.

Skolēniem šajā vecumposmā progresē teorētiskā domāšana. Viņi iemācās loģiski spriest un nodarboties ar pašanalīzi. Skolotājam ir jāsaprot, ka skolēns, bieži vien neapzinoties, provocē skolotāju uz diskusiju ar jautājumiem, kuriem nav nekāda sakara ar mācību vielu un stundas norisi. (Jansone 2009: 69) Tas notiek tāpēc, ka skolēns domā abstraktāk un daudz vairāk filozofē par dažādām problēmām un pasaules kārtību. Jaunietis cenšas izzināt pasauli un tās kārtību, nereti nevēlas pieņemt pašsaprotamas un visiem zināmas lietas. Tāpat viņi tiecas izzināt arī sevi. (Svence 1999: 138)

„Emocijas ir saistītas ar visiem izziņas un saskarsmes procesiem kopumā.” (Svence 1999: 143) Emocionālā līdzsvarotība samazinās un jauniešiem novērojamas straujas garastāvokļa maiņas, kam bieži vien nav racionāla cēloņa. Skolēns var būt ļoti labā garastāvoklī, apmierināts ar visu un jau nākamajā brīdī viņa garastāvoklis, bez jebkāda iemesla, strauji mainās uz pretējo – jauniešiem nekas nešķiet gana labs un nekas nespēj viņu uzlabot. Šis ir laiks, kad jaunieši ir daudz jūtīgāki, vieglāk ietekmējami, emocionālāki un spilgtāk izjūt visu emociju gammu. Jauniešiem ir nepieciešama sapratne un emocionāls kontakts, viņiem ir svarīgi gūt emocionālo atbalstu un apzināties, ka viņi tiek saprasti un pieņemti. Viņi pamazām mācās kontrolēt savas emocijas un jūtas, veido emocionālo kultūru, bet, kā mēs zinām, tas viss nenotiek uzreiz. (Jansone 2009: 70)

Tāpat šajā vecumposmā svarīgāks ir kontakts ar vienaudžiem, nevis ģimeni vai skolotāju. Jaunieši meklē atbalstu un veidu kā dalīties savās interesēs, vēlas tikt saprasti un atbalstīti. Viņi labprāt iesaistās dažādās interešu grupās ar vienaudžiem. Protams, saskarsme ar pieaugušajiem pastāv un ir tikpat nozīmīga, bet tā vairāk ir neformāla saskarsme ar saviem vecākiem. (Jansone 2009: 71) Varam secināt, ka jauniešiem vēlas būt neatkarīgi un darboties patstāvīgi. Viņam ir svarīga autonomija un pastāv vēlme atbrīvoties no emocionālās saiknes ar vecākiem. Saskarsme pati par sevi kļūst harmoniskāka un novērojams daudz mazāk konfliktu gan ar pieaugušajiem, gan vienaudžiem, jo jauniešiem ir lielāka paškontrolē un viņš kļūst mērķtiecīgāks. (Svence 1999: 137; 144)

Mācību motivācija pārsvarā bieži vien ir zema. Lielākoties skolēnu interesē nevis gūtās zināšanas, bet gan saņemtais vērtējums. Tā kā meiteņu un zēnu intereses visbiežāk ir dažādas, tad novērojama dzimumatšķirība starp to, kuri mācību priekšmeti kuram interesē vairāk: meitenes lielāku interesi izrāda par humanitārajiem mācību priekšmetiem, bet zēni pievēršas eksaktajiem mācību priekšmetiem. (Jansone 2009: 70; 71) Arī domas par nākotni un kādas konkrētas profesijas izvēle ietekmē to, kuriem mācību priekšmetiem skolēns pievērš lielāku uzmanību. Ja sākotnēji jaunieši interesē nākotnes profesijas prestižs un atalgojums, tad vēlāk atalgojums kļūst mazāk nozīmīgs un uzmanība tiek pievērsta darba saturam. (Jansone 2009:

72) Tomēr, skolēns ir sevis meklējumos un viņa izvēle nav viennozīmīga, tāpēc šie mācību priekšmeti var bieži mainīties.

Šai vecumposmā „vecāko klašu jauniešiem kā sava *ES* nozīmīgas un apzinātas īpašības kļūst komunikatīvās, gribas un intelektuālās īpašības.” (Jansone 2009:73) Pusaudzis vairāk vēlas līdzināties apkārtējiem un vērtē, kāds viņš ir salīdzinājumā ar citiem, bet jauniešis vēlas atrast savu *ES* un saprast, cik lielā mērā viņš atšķiras no pārējiem un kas ir viņa unikalitāte. Sākas sevis izzināšana un sava *ES* meklējumi. Skolēns šajā vecumā meklē atbildes uz to, kāds ir viņa ideāls. Jauniešim ir jāsaprot, kas viņš ir un kāpēc viņš ir tāds, kāds viņš vēlas būt un kāpēc. Viņš tiecas uz to, lai iekšējā pārliecība saskanētu ar ārējo uzvedību saskarsmē ar apkārtējiem. (Svence 1999:138) Ja jauniešis negūst šo pārliecību, tad pastāv risks, ka viņa pašvērtējums var strauji pazemināties.

Šis izzināšanas process ietekmē skolēna mācīšanās kvalitāti un efektivitāti, jo „pastāv noteikta sakarība starp pašvērtējuma veidu un mācību un sabiedrisko aktivitāti”. (Jansone 2009: 73) Pašvērtējumam ir liela nozīme mācību procesā, tas ietekmē skolēna statusu klasē, kas savukārt ietekmē viņa spēju sazināties ar citiem. Pašvērtējums atkarīgs no priekšstatiem par sevi un sevis apzināšanās. Lielākoties apstiprinās tas, ka jauniešiem, kuriem ir labāks pašvērtējums, ir labākas sekmes nekā tiem, kuru pašvērtējums ir zemāks. Jaunieši ar augstāku pašvērtējumu ir arī sabiedriski aktīvāki un labprātāk iesaistās mācību procesā un ātrāk pieņem jaunas darba organizācijas formas, mācību metodes un metodiskos paņēmienus.

Nevar nepieminēt jauniešus, kuru pašvērtējums ir vai nu pārāk zems, vai pārāk augsts. Šiem skolēniem ir problēmas iesaistīties mācību procesā un pastāv lielāks risks, ka var rasties dažādas problēmsituācijas. Zināms, ka jaunieši ar zemu pašvērtējumu biežāk izjūt nepatiku pret apkārt notiekošu un labprātāk izvēlas būt vienatnē un neiesaistīties mācību procesā. Savukārt skolēniem ar pārāk augstu pašvērtējumu raksturīga tieksme uz saskarsmi, kas visbiežāk ir bezsaturīga un nenoturīga. (Jansone 2009: 74) Skolēni ar pārāk augstu pašvērtējumu tiecas sevi izrādīt, un tas mēdz novest dažādās galējībās un var izpausties kā disciplīnas un ētikas normu neievērošana. Pilnveidojot skolēnu zināšanas par valodas komunikatīvo funkciju un attīstot prasmi tās lietpratīgi izmantot, jāņem vērā šīs psihofizioloģiskās īpatnības, gan organizējot pāru un grupu darbu, gan piedāvājot individuālus uzdevumus, lai līdzsvarotu skolēnu pašapziņas izpausmes.

Jauniešu uzvedību ietekmē fiziskā attīstība. Zēni parasti ir fiziski aktīvāki par meitenēm un vairāk vēlas iesaistīties dažādās fiziskās nodarbībās. Viņi vēlas sacensties savā starpā un pierādīt, ka ir pārāki par citiem. Zēni lielākoties vēlēšies veikt uzdevumus, kur var pierādīt savu pārākumu. Savukārt meitenes tiecas pēc miera un stabilitātes. (Jansone 2009: 75) Ja zēni sevi pierāda un apliecina ar spēku un varenību, tad meitenes to dara ar savu ārējo izskatu. Nav

noslēpums, ka meitenēm interesē mode, apģērbs, kosmētika, rotaslietas un skaistumkopšana. Meitenes vairāk pievērš uzmanību ārējam izskatam, un tas var būt cēlonis mācību atstāšanai novārtā. Piedāvājot skolēniem atbilstošus saziņas tematus, lomas mācību procesā, iespējams radīt interesi par mācību materiālu, vēlmi iesaistīties.

Šajā posmā saasinās jaunieša attiecības ar vecākiem. Rodas ļoti sarežģīta situācija, jo jauniešs vēlas kļūt patstāvīgs un neatkarīgs, bet nespēj sevi finansiāli nodrošināt un līdz ar to ir atkarīgs no vecākiem. (Jansone 2009: 75) Nereti rodas situācija, ka jauniešs vēlas iegādāties kaut ko nozīmīgu identitātes apliecināšanai vai apmeklēt kādu pasākumu, bet vecāki to neatbalsta un nevēlas finansēt. Protams, vecāku uzdevums nav īstenot visas jaunieša vēlmes, bet sastopamas situācijas, ka tieši tā lieta, ko vecāki nav uzskatījuši par pietiekami nozīmīgu, kavē jaunieša garīgo attīstību. Garīgā attīstība var tikt kavēta arī tad, ja vecāki uzspiež savu viedokli, piemēram, jaunieša nākotnes profesijas izvēlē. (Svence 1999: 140) Vecākiem ir jāsaprot, ka viņi nedrīkst uzspiest savu viedokli, lai nesalauztu jaunieša personību un nekavētu pareizās izvēles izdarīšanu. Arī skolotājs to nedrīkst aizmirst, jo skolēna saskarsme ar skolotāju un skolotāja ietekme mēdz būt ļoti liela.

Skolotājs nedrīkst aizmirst, ka skolēns nepārtraukti aug un attīstās. Pedagoģa pienākums ir veicināt jauniešu attīstību veselumā. Skolēnam jājūtas pieņemtam un saprastam. Ja apkārtējā vide ietekmē pozitīvi, tad arī mācīšanās process kļūst veiksmīgāks un novērojami labāki sasniegumi. Valodas komunikatīvās saziņas funkcijas apgūšanā svarīgi ievērot skolēnu vecumposmu īpatnības, jo tās ietekmē jauniešu prasmi un vēlmi sazināties.

Izmantojot teorētiskajā literatūrā un studijās gūtās atziņas, pedagoģiskās prakses laikā tika veikta izmēģinājumdarbība Rīgas X vidusskolas 10. klasē un izveidots šīs klases skolēnu pedagoģiski psiholoģiskais raksturojums. Skolēni tika pētīti, izmantojot šādas metodes:

- pedagoģiskā novērošana,
- pārrunas ar mācību priekšmetu skolotājiem,
- klases audzinātājas intervēšana.

Klases pedagoģiski psiholoģiskā raksturojuma pamatā ir šādi kritēriji:

- skolēnu mācību darbs,
- skolēnu intereses,
- skolēnu pašdisciplīna,
- klases oficiālā un neoficiālā struktūra.

Klasē mācās 15 skolēnu, no kuriem 6 ir meitenes, 9 – zēni. Pedagoģiskajā izmēģinājumdarbībā viens skolēns nepiedalījās, jo šajā laikā, attaisnotu iemeslu dēļ,

neapmeklēja izglītības iestādi. Skolēni mācās kopā no 7. klases. Līdz 9. klases beigām klasē mācījās uz pusi vairāk skolēnu. Tie skolēni, kuri nāk no tuvākās apkārtnes, kuru sasniegumi nav izcili, izvēlējušies turpināt mācības šajā vidusskolā. Viens skolēns ir pārnācis no citas vidusskolas – viņš jau ir paguvis iejusties klases kolektīvā.

Šajā klasē skolēni nav sadalījušies grupās un nav viena izteikta līdera, bet ir daži skolēni, kuri ir pārāki par citiem un kuru viedoklis tiek vairāk respektēts, jo šie skolēni aktīvāk iesaistās ārpusklases pasākumos un viņu sasniegumi mācībās ir augstāki. Klase ir ļoti draudzīga, un skolēnu starpā nav nesaskaņu un konfliktu. Viņi ir pieklājīgi un toleranti, labprāt atbalsta viens otru un palīdz cits citam, ja tas ir nepieciešams. Kopumā klasē valda ļoti pozitīva un patīkama atmosfēra. Stipri jūtams, ka skolēni vēl nav pieraduši būt tik mazā sastāvā. Skolēni bija raduši, ka izteiks savu viedokli vai atbildēs uz skolotāja uzdotajiem jautājumiem kāds cits, kura sekmes ir labākas un vēlme iesaistīties mācību procesā ir lielāka. Skolēni ir ļoti nepārliecināti par savām spējām un baidās kļūdīties. Sarunā ar klases audzinātāju darba autore noskaidroja, ka skolēni, kuri nolēma turpināt mācības citās vidusskolās, bija līderi klasē.

Klases skolēniem nav raksturīga ilgstoša skolas kavēšana. Ir tikai viena meitene, kura regulāri kavē pirmās mācību stundas, jo nepagūst laikus nokļūt skolā. Ja skolēni kavē mācību stundas, tad tie gandrīz vienmēr ir attaisnoti kavējumi. Klasē mācās vairāki skolēni, kuri nodarbojas ar sportu un piedalās dažādās sacensībās, kas bieži vien arī ir iemesls mācību stundu kavēšanai. Audzēkņi vienmēr informē mācību priekšmeta skolotāju un klases audzinātāju, ja nebūs uz kādu no mācību stundām un iepriekš noskaidro, kas viņiem jāizdara, lai mācību sasniegumos neatpaliktu no pārējiem skolēniem un varētu sagatavoties nākamajai mācību stundai.

Šajā klasē nav novērotas lielas disciplīnas problēmas. Tas, kā jaunieši uzvedas mācību stundas laikā, ir atkarīgs no mācību stundā apgūstamā temata aktualitātes un skolēnu ieinteresētības. Jaunieši ievēro skolas iekšējās kārtības noteikumus un skolotāja izvirzītos noteikumus konkrētai mācību stundai. Retu reizi skolēni nav gatavi darbam stundā un galvenie cēloņi tam ir skolēna privātās intereses un notikumi ārpus skolas. Klase ir atsaucīga un tāpēc skolotājs spēj rast risinājumu jebkurai problēmai, ja tāda rodas.

Darba autore iepriekš minēja, ka meitenēm šajā vecumposmā labāk patīk humanitārie mācību priekšmeti, bet zēniem eksaktie. Meitenes izrādīja lielāku interesi kaut ko iemācīties kā zēni. Tomēr tas nenozīmē, ka zēni mazāk iesaistījās mācību stundās. Gan meitenes, gan zēni aktīvi līdzdarbojās un izrādīja interesi par mācīto.

Skolēni atzina, ka viņiem nepatīk lasīt daiļliteratūru, jo tas aizņem pārāk daudz brīvā laika. Viņi labāk vēltī brīvo laiku dažādām izklaidēm: televīzijas skatīšanās, kino

apmeklēšana, tikšanās ar vienaudžiem, viedierīču izmantošana, interneta lietošana, fizikās nodarbības. Taču tas nenozīmē, ka skolēni nelasa obligāto literatūru. Skolēni apzinās lasīšanas pozitīvo ietekmi un to, ka šīs prasmes viņiem noderēs nākotnē. Ja skolēniem tiek piedāvāti darbi, kas viņus interesē, tad viņi izlasa ne tikai fragmentus, bet labprāt iepazīstas ar visu daiļdarbu.

Tomēr skolēniem labāk patīk latviešu valodas stundas un lingvistisku uzdevumu veikšana. Skolēni apgalvo, ka latviešu valodas stundās viss ir konkrētāks un vieglāk saprotams.

Ne visi skolēni ir vienlīdz motivēti mācīties. Lielākā daļa skolēnu pilda darbus un veic uzdoto, ja par to ir vērtējums ballēs. Ja skolēniem ir nesekmīgi vērtējumi, tad galvenais iemesls tam ir savlaicīga mājas darbu nenodošana vai pārbaudes darbu nepilnīga izpilde. Dažiem skolēniem ir motivācijas trūkums pilnvērtīgi veikt uzdevumus. Klasē ir skolēni, kuri slinkuma dēļ izpilda minimumu no uzdotā, lai iegūtu sekmīgu vērtējumu. Šie skolēni pilda uzdevumus, kuros ir lielāks iegūstamo punktu skaits, vai tos, kuri ir vieglāki. Skolēni nav ieinteresēti darīt, lai gūtu zināšanas.

Skolotājam pedagoģiskā procesa laikā jāņem vērā viss iepriekš minētais, lai sadarbība ar skolēnu būtu pēc iespējas efektīvāka un saskarsme labāka. Izzinot skolēnus, ieguvējs ir gan skolēns, gan skolotājs, jo veiksmīga saskarsme mācību procesā ne tikai palīdzēs skolēniem labāk apgūt mācību saturu, bet arī var veicināt skolēna psiholoģisko attīstību. Pedagoģa pienākums ir tiekties uz ideālu un pilnību.

4. DIDAKTISKĀ MATERIĀLA IZSTRĀDE UN APROBĀCIJA

4.1. DIAGNOSTICEJOŠĀ DARBA REZULTĀTU ANALĪZE

Lai diagnosticētu skolēnu zināšanas un prasmes par valodas saziņas funkciju, tika izstrādāts diagnosticējošais darbs (sk. 1. pielikums), kura mērķis bija ne tikai konstatēt skolēnu zināšanu apjomu, bet arī komunikatīvās kompetences līmeni. Diagnosticējošo darbu veido četri uzdevumi, kas vērsti uz to, lai noskaidrotu, vai skolēni izprot saziņas situācijas būtību un kādas ir komunikatīvās problēmas.

Diagnosticējošā darbība notika 2016. gada 23. martā. Diagnosticējošajā darbā piedalījās 11 skolēnu: 6 zēni un 5 meitenes. 4 skolēni mācību stundu neapmeklēja attaisnotu iemeslu dēļ. Rezultātu analīzē un atspoguļojumā izmantoti skolēnu iniciāļi.

Pirmajā uzdevumā tika pārbaudītas jauniešu vispārīgās zināšanas par valodas funkcijām un valodas komunikatīvo funkciju. Uzdevumā ir divi jautājumi un divi apgalvojumi ar pareizo atbilžu variantiem – jāatzīmē pareizās atbildes. Katram jautājumam un apgalvojumam ir vairākas pareizās atbildes. Tā kā uzdevuma sarežģītības pakāpe ir zema, tad nav pieļauts daudz kļūdu. Pēc šī uzdevuma izpildes, iespējams noteikt ļoti vispārīgu skolēnu zināšanu līmeni par valodas funkcijām un saziņu.

Par katru pareizi atzīmētu atbildi skolēni ieguva vienu punktu. Par pilnīgu uzdevuma izpildi jaunieši varēja iegūt 10 punktus. Salīdzinot iegūtos rezultātus (sk. 4.1. tabula), redzams, ka konkrēto zināšanu līmenis klasē būtiski neatšķiras. Lielākā daļa kļūdījās, nosakot valodas funkcijas.

4.1. tabula

Skolēnu iegūto punktu skaists par 1. uzdevumu

Skolēna iniciāļi	Iegūto punktu skaists
N.R.	9
Š.A.	9
Z.F.	9
K.S.	8
K.E.	8
N.A.	8
R.E.	8
S.K.	8
B.E.	7
S.E.	7
E.R.	6

Otrajā uzdevumā tika pārbaudītas zināšanas par valodas komunikatīvo funkciju. Skolēniem bija jāatbild uz četriem atvērtajiem jautājumiem:

- Kas ir saziņa?
- Kādi ir saziņas komponenti?
- Kāda ir veiksmīga saziņa?
- Kas ir saziņas kultūra?

Uz pirmo jautājumu skolēni atbildējuši, ka *saziņa ir cilvēku saskarsmes veids; saziņa ir sarunāšanās un informācijas nodošana; saziņa ir veids kā kontaktēties, sarunājoties vai sazinoties rakstiski; saziņa ir zīmes un skaņas, ko izmanto, lai sazinātos; tas veids kā cilvēki sazinās; komunikācija starp cilvēkiem ir saziņa; saziņa ir viedokļu un domu apmaiņa; galvenais saziņas līdzeklis ir vārdi*. Analizējot atbildes, var secināt, ka skolēni zina vai vismaz nojauš, kas ir saziņa. Skolēniem ir vispārējs priekšstats par saziņu, bet viņi nemāk precīzi izteikties.

Otrajā jautājumā jaunieši snieguši atbildes, ka saziņas komponenti ir *saziņas partneri un saziņas saturs; saziņas veids un saziņas prasmes; vienota saziņas valoda, sapratne vienam pret otru; vēstītājs, kāds kam vēsta, saziņas līdzeklis; tēma, par ko sazinās; vārdi, žesti un ķermeņa valoda; vismaz divi cilvēki, vārdu krājums; tēma, par ko runā un valoda, kurā sarunājas*. Atbildēs uz šo jautājumu skolēni ir minējuši dažus no saziņas komponentiem, taču neviens skolēns nav nosaucis visus saziņas komponentus: *adresants, adresāts, saziņas temats, saziņas mērķis, vieta un laiks, saziņas līdzeklis, saziņas kanāls, saziņas interaktivitāte*. Skolēni nojauš, kādi ir saziņas komponenti, taču neprot precīzi formulēt savas domas un pilnīgi izteikties.

Uz trešo jautājumu skolēni atbildēja, ka veiksmīga saziņa ir tad, ja tie, kuri sazinās, *viens otru saprot un piekrīt viens otram; nav negatīvu emociju; nav konfliktu; saziņā nav pārpratumu; pēc saziņas jūties labi; abiem saziņas partneriem ir labs noskaņojums, un abi vēlas sazināties; tad, kad ir interesanti; ja tiek iegūta jauna informācija*. Apkopojot atbildes, var secināt, ka skolēniem ir priekšstats par to, kas ir veiksmīga saziņa.

Atbildot uz ceturto jautājumu, skolēni raksta, ka saziņas kultūra ir *sazināšanās bez rupjībām, pieklājības normu ievērošana; tas kā sazinās ar apkārtējiem; cieņa un kultūras normas; vecāku cilvēku uzrunāšana ar Jūs; tas cik labi prot izteikties*. Skolēnu atbildes uz šo jautājumu liecina, ka tikai daži skolēni izprot, kas ir saziņas kultūra. Neviens skolēns nav minējis to, ka saziņas kultūra ir spēja orientēties saziņas situācijā un lietot atbilstīgus valodas līdzekļus.

Daudzi jaunieši savas atbildes uz jautājumiem formulējuši diezgan nekonkrēti. Par katru pareizi atbildētu jautājumu un sniegtu pilnīgu atbildi, bija iespēja iegūt 3 punktus. Par pilnīgu

uzdevuma izpildi varēja nopelnīt 12 punktus. Kā redzams (sk. 4.2. tabula), neviens nav ieguvis maksimālo punktu skatu

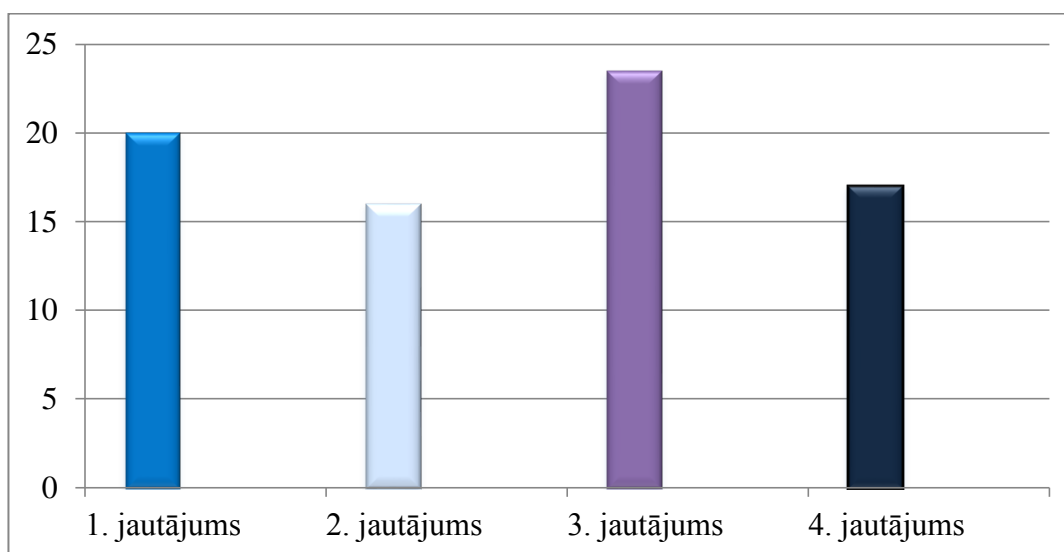
4.2. tabula

Skolēnu iegūto punktu skaits par 2. uzdevumu

Skolēna iniciāli	Jautājums p.k.	Iegūto punktu skaits par katru jautājumu	Iegūto punktu skaits par uzdevumu
B.E.	1	1	6
	2	1	
	3	2	
	4	2	
E.R.	1	2	6
	2	1	
	3	3	
	4	0	
K.S.	1	3	8
	2	2	
	3	3	
	4	0	
K.E.	1	0	6
	2	3	
	3	3	
	4	0	
N.R.	1	0	2.5
	2	1	
	3	0.5	
	4	1	
N.A.	1	3	9
	2	2	
	3	1	
	4	3	
R.E.	1	2	10
	2	2	
	3	3	
	4	3	
S.K.	1	3	10
	2	2	
	3	2	
	4	3	
S.E.	1	1	4
	2	1	
	3	1	
	4	1	
Š.A.	1	2	5
	2	0	
	3	2	
	4	1	
Z.F.	1	3	8
	2	1	

	3	1	
	4	3	

Apkopojot par katru jautājumu iegūtos punktus, var secināt, ka skolēni vislabāk zina, kādi ir saziņas komponenti. Klases kopējo rezultātu par katru jautājumu var redzēt 4.1. attēlā.

4.1. attēls. 2. uzdevuma rezultāti

Pēc šī uzdevuma izpildes var secināt, ka daļa skolēnu zina, kas ir saziņa, kādi ir saziņas komponenti, kāda ir veiksmīga saziņa un kas ir saziņas kultūra. Taču jaunieši neprot precīzi formulēt savas domas un pilnīgi izteikties. Iepazīstot valodas komunikatīvo funkciju iespējams šo prasmi attīstīt. Skolēniem nepieciešams pilnveidot zināšanas par to, kas ir saziņa, saziņas komponenti, saziņas kultūra un kāda ir veiksmīga saziņa.

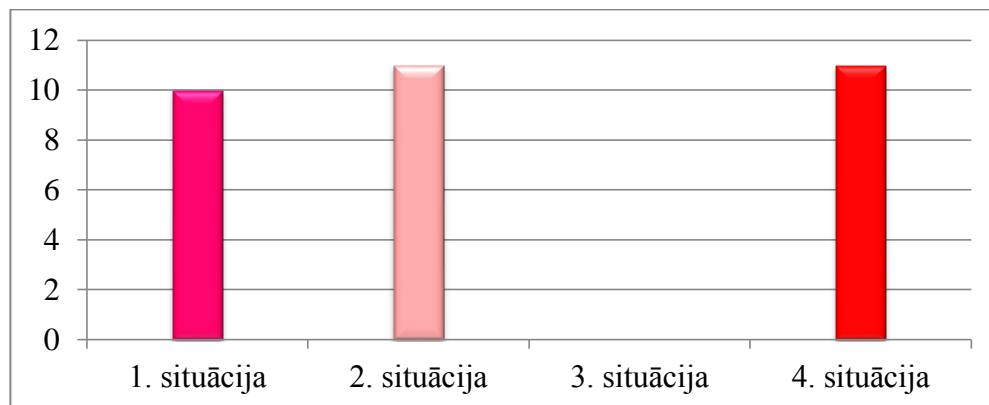
Trešais uzdevums bija vērsts uz to, lai noskaidrotu, vai skolēni zina, kas ir verbālā un neverbālā saziņa, vai prot tās atšķirt, apskatot saziņas situāciju. Skolēniem bija doti četri attēli ar saziņas situācijām un vajadzēja noteikt, vai attēlā attēlota verbālā vai neverbālā saziņa. Pēc uzdevuma izpildes var secināt, ka skolēni zina, kas ir verbālā un neverbālā saziņa un prot atšķirt tās saziņas situācijā. Tomēr skolēniem radās grūtības ar verbālās saziņas noteikšanu gadījumā, kad attēlota verbālā saziņa rakstveidā.

Par katru pareizi atbildētu jautājumu skolēniem bija iespēja iegūt 1 punktu. Par pilnīgu uzdevuma izpildi skolēni varēja nopelnīt 4 punktus. Diemžēl neviens skolēns nav saņēmis maksimālo punktu skaitu par šo uzdevumu (sk. 4.3. tabula). 4.2. attēlā redzams, cik skolēnu pareizi noteikuši saziņas veidu attiecīgajā saziņas situācijā.

4.3. tabula

Skolēnu iegūto punktu skaits par 3. uzdevumu	
Skolēna iniciāļi	Iegūto punktu skaists
E.R.	3

K.S.	3
K.E.	3
N.R.	3
N.A.	3
R.E.	3
S.K.	3
S.E.	3
Š.A.	3
Z.F.	3
B.E.	2

4.2. attēls 3. uzdevuma pareizo atbilžu salīdzinājums

Ceturtajā uzdevumā skolēniem tika piedāvāti divi attēli. Šis uzdevuma bija grūtākais pēc sarežģītības pakāpes, jo tas ietvēra vairākus savstarpēji saistītus jautājumus. Skolēnu uzdevums bija uzrakstīt katram attēlam atbilstošu dialogu un īsu runas uzvedības raksturojumu, kā arī skolēniem bija jānorāda, vai viņu izveidotais dialogs ir veiksmīgs vai neveiksmīgs. Ar šī uzdevuma palīdzību tika pārbaudīta skolēnu prasme izvēlēties komunikatīvajam mērķim atbilstošus valodas līdzekļus un pārliecināties, vai mērķis sasniegts.

Par uzrakstītu dialogu skolēni varēja iegūt 3 punktus, īsu runas uzvedības raksturojumu – 1 punktu, kā arī vienu punktu, pareizi norādot, vai saziņa ir veiksmīga vai neveiksmīga. Par pilnīgu uzdevuma izpildi skolēni varēja nopelnīt 10 punktus.

4.4. tabulā redzams, ka rezultāti ir ļoti atšķirīgi, kas liecina, ka zināšu līmenis klasē ir dažāds. Skolēniem lielākās grūtības sagādāja iederīgu pieturzīmju lietošana, rakstot dialogu. Skolēni, kuri bija centušies lietot iederīgas pieturzīmes, tomēr bija pieļāvuši nozīmīgas kļūdas, piemēram, nebija lietotas pēdiņas tiešās runas pierakstā. Vairāki skolēni nebija uzrakstījuši īsu runas uzvedības raksturojumu. Daudzi skolēni kļūdījušies, nosakot, vai saziņa ir veiksmīga vai neveiksmīga.

Skolēniem ir nepietiekama prasme veidot izteikumus atbilstoši saziņas situācijai. Jauniešiem jāzina, kā izvēlēties piemērotu komunikācijas vidi un veidu, iederīgi lietot pieturzīmes un veidot veiksmīgu saziņu.

4.4. tabula

Skolēnu iegūto punktu skaits par 4. uzdevumu

Skolēna iniciāļi	Iegūto punktu skaits par dialoga uzrakstīšanu, lietojot iederīgas pieturzīmes	Iegūto punktu skaits par īsu runas uzvedības raksturojumu	Iegūto punktu skaits par pareizi noteiktu veiksmīgu vai neveiksmīgu saziņu	Iegūto punktu skaits par uzdevumu
S.K.	3	1	1	10
	3	1	1	
N.A.	3	1	1	10
	3	1	1	
B.E.	3	1	1	9
	3	1	0	
K.S.	3	1	1	9
	3	1	0	
R.E.	3	1	1	9
	3	1	0	
K.E.	2	1	1	7
	2	1	0	
Z.F.	3	0	0	6
	3	0	0	
N.R.	2	0	0	5
	2	0	1	
Š.A.	2	0	1	5
	2	0	0	
E.R.	1	0	0	1
	0	0	0	
S.E.	0	0	0	0
	0	0	0	

Diagnosticējošais darbs tika vērtēts formatīvi, jo tā mērķis bija noskaidrot skolēnu zināšanas un prasmes, lai varētu tās pilnveidot un papildināt. Skolēni saņēma vērtējumu „ieskaitīts” vai „neieskaitīts”. Par visa darba izpildi katrs skolēns varēja nopelnīt 36 punktus un saņemt vērtējumu „ieskaitīts”, sākot no 50 % jeb 18 punktiem.

Deviņi no vienpadsmit skolēniem saņēma vērtējumu (sk. 4.5. tabula) „ieskaitīts”. Diviem skolēniem darbs tika novērtēts ar vērtējumu „neieskaitīts”. Skolēni, kuri saņēma vērtējumu „neieskaitīts”, nebija veikuši visus uzdevumus un atbildējuši uz visiem jautājumiem. Lielākās grūtības diagnosticējošajā darbā skolēniem sagādāja ceturtais uzdevums. Divi skolēni atzina, ka šo uzdevumu neizpildīja, jo nevēlējās domāt. Vairāki skolēni darīja zināmu, ka neizprata uzdevuma nosacījumus, jo nezināja, kas ir runas uzvedības

raksturojums. Skolēniem visvienkāršākais šķita pirmais un trešais uzdevums. Arī pēc rezultātiem var secināt, ka šie uzdevumi veikušies vislabāk un sagādājuši vismazāk grūtību. Otrajā uzdevumā vairāki skolēni nav saņēmuši maksimālo punktu skaitu, jo, kā atzina pēc darba veikšanas, nevēlējās tērēt laiku, lai gari rakstītu atbildes.

Izvērtējot diagnosticējošā darba rezultātus (sk. 4.5. tabula) un, apkopojot skolēnu sniegtās atbildes, var secināt, ka nepieciešams pilnveidot skolēnu zināšanas par valodas saziņas funkciju un attīstīt prasmi lietot šo funkciju. Neviens skolēns nav uzrādījis izcilu rezultātu. Skolēniem ir nojausma, kas ir valodas saziņas funkcija. Skolēniem nav izpratnes par saziņas situāciju un to raksturojošajiem elementiem.

Skolēniem nepieciešams attīstīt prasmi orientēties dažādās saziņas situācijās. Nepieciešams uzlabot prasmi veidot izteikumus atbilstoši saziņas situācijai. Ir jāzina, kā izvēlēties piemērotu komunikācijas vidi un veidu, tāpēc līdz ar valodas kompetenci jāattīsta komunikatīvā kompetence. Jāpārzina ne tikai valodas likumības, bet arī saziņas likumības un jāattīsta prasme šīs zināšanas izmantot.

4.5. tabula

Skolēnu diagnosticējošā darba vērtējumi

Skolēna iniciāļi	Iegūto punktu skaists	Iegūtie procenti %	Vērtējums („ieskaitīts”, „neieskaitīts”)
S.K.	31	86	i
R.E.	30	83	i
N.A.	30	83	i
K.S.	28	78	i
Z.F.	26	72	i
B.E.	24	67	i
K.E.	24	67	i
N.R.	19.5	54	i
Š.A.	22	61	i
E.R.	16	44	ni
S.E.	14	39	ni

4.2. DIDAKTISKĀ MATERIĀLA APROBĀCIJA

Didaktiskais materiāls valodas komunikatīvās funkcijas iepazīšanai tika aprobēts septiņās latviešu valodas mācību stundā laika posmā no 2016. gada 23. marta līdz 2016. gada 13. aprīlim. Izmēģinājumdarbībā iesaistījās 14 skolēnu – 8 zēni un 6 meitenes. Skolēni tika informēti par to, ka piedalīsies izmēģinājumdarbībā. Visās mācību stundās aprobēto materiālu vieno tēma – *Kā sazinās pasaule?*

Katrai mācību stundai tika izvirzīts stundas temats, mērķis un uzdevumi, kas īstenojami mācību procesa laikā. Didaktiskais materiāls tika veidots ar mērķi paplašināt skolēnu zināšanas par valodas komunikatīvo funkciju un pilnveidot prasmi to izmantot.

4.6. tabulā atspoguļoti septiņām izmēģinājumdarbības mācību stundām paredzētie mērķi un sasniedzamie rezultāti.

4.6. tabula

Izmēģinājumdarbības mācību stundu mērķi un sasniedzamie rezultāti

Stunda p. k.	Mērķis	Rezultāts
1.	Diagnosticēt skolēnu zināšanas par valodas funkcijām un komunikatīvās kompetences līmeni.	<ul style="list-style-type: none"> Noskaidrots, ko skolēni zina par valodas funkcijām. Noskaidrots skolēnu komunikatīvās kompetences līmenis. Konstatētas skolēnu komunikatīvās kompetences nepilnības.
2.	Radīt padziļinātu priekšstatu par saziņas veidiem un to iedalījumu, attīstīt prasmi izvēlēties tiem atbilstošu valodas līdzekli.	<ul style="list-style-type: none"> Skolēni zina: <ul style="list-style-type: none"> kādas ir valodas funkcijas, prot raksturot tās, kāds ir saziņas iedalījums pēc dalībnieku skaita, saziņā izmantojamiem līdzekļiem un normatīvuma pakāpes, kādi faktori ietekmē valodas līdzekļu izvēli dažādās saziņas situācijās, Skolēni prot strādāt gan grupās, gan pāros. Skolēni prot raksturot saziņu.
3.		
4.	Attīstīt prasmi izvēlēties saziņas veidam atbilstošus valodas līdzekļus.	<ul style="list-style-type: none"> Skolēni zina runas etiķetes un komunikācijas efektivitātes nozīmi. Skolēni zina, kādi ir saziņas veidi. Skolēni māc pāriet no viena saziņas veida citā. Skolēni izprot jēdzienus <i>runas mutvārdu forma, rakstveida forma, dialogs, monologs, individuālā saziņa, publiskā saziņa, neoficiālā saziņa, oficiālā saziņa.</i> Skolēni prot novērtēt dažādas saziņas situācijas un runas darbību tajās. Skolēni prot izvēlēties saziņas veidam piemērotākos valodas līdzekļus.
5.		
6.	Konstatēt skolēnu zināšanas un prasmes par valodas komunikatīvo funkciju un prasmi īstenot šo funkciju saziņas situācijās.	<ul style="list-style-type: none"> Skolēni izprot saziņas veidu specifiku. Skolēniem radusies izpratne par valodas līdzekļu lietojumu dažādās valodas situācijās. Skolēni izmanto gūtās zināšanas par

7.		<p>valodas lomu saziņā un nepieciešamību īstenot šo funkciju, modelējot saziņas situāciju un izvērtējot to.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Skolēni māc strādāt grupās. • Skolēni veic pašnovērtējumu. • Tiek konstatētas skolēnu zināšanas un prasmes.
----	--	---

Pirmajās mācību stundas mērķis bija diagnosticēt skolēnu zināšanas par valodas funkcijām un komunikatīvās kompetences līmeni. Diagnosticējošo darbu par valodas funkcijām veica 11 skolēnu (sk. 4.1. nodaļu).

Otrās un trešās mācību stundas temats bija *Saziņa – domu apmaiņa un jaunas informācijas ieguve*. Stundu mērķis – radīt padziļinātu priekšstatu par saziņas veidiem un to iedalījumu, attīstīt prasmi izvēlēties tiem atbilstošu valodas līdzekli.

Stundu uzdevumi veidoti tā, lai skolēni atsauktu atmiņā, kādas ir valodas funkcijas un kas raksturīgs tām, un pilnveidotu prasmi izvēlēties komunikatīvajam mērķim atbilstošu saziņas veidu un valodas līdzekļus. Lai mācību process būtu daudzpusīgāks, tiek piedāvātas visas darba organizācijas formas: frontālais darbs, individuālais darbs, darbs grupās. Mācību stundā piedalījās 14 skolēni.

Mācību stundas sākumā skolotāja norādīja, ka šajā mācību stundā tiks sākta saruna par valodas funkcijām un apskatīti saziņas veidi. Skolēni tika aicināti izlozēt vienu kartīti, uz kuras norādīta darba grupa (sk. 2. pielikumu). Skolēni izlozes veidā tika sadalīti grupās, lai neveidotos tādas grupas kā ierasts, bet būtu iespēja sadarboties arī ar citiem klasesbiedriem. Izlozējuši kartītes, skolēni izveidoja piecas darba grupas – četrās grupās bija trīs skolēni, bet vienā grupā bija divi skolēni.

Skolotāja pastāstīja, ka skolēniem jāizveido vienas valodas funkcijas „vizītkarte”. Darba grupas pēc tam izlozēja valodas funkciju, kurai veidot „vizītkarti”. Skolēni darba veikšanai drīkstēja izmantot visus pieejamos informācijas avotus, piemēram, mācību grāmatu un internetu. Lai neierobežotu skolēnu iztēli un radošo darbību, nebija noteikts, kā jāizskatās šai vizītkartei.

Klasē kopīgi tika izstrādāts piemērs valodas funkcijas „vizītkartei” – *Valoda ir ietekmēšanas līdzeklis*, uzsverot svarīgāko par šo funkciju. Piemēram, to, ka „izmantojot vārda spēku, cilvēkos var rosināt domas, modināt izjūtas un gribu. Ar valodu mēs varam ietekmēt ne tikai citus, bet arī sevi.” (Kļaviņa 1997: 16) Skolēni izteica savas idejas, kā ilustratīvi varētu attēlot šo funkciju.

Katra darba grupa saņēma darba lapu ar izlozēto valodas funkciju (sk. 4. pielikums) un katrs skolēns saņēma daba lapu pierakstu veikšanai (sk. 5. pielikums). Skolotāja uzdeva

jautājumus, pārliecinājās, ka skolēni sapratuši uzdevumu un novēlēja veiksmi darbā. Skolēni grupās veica uzdevumu. Kamēr skolēni veidoja „vizītkartes”, skolotāja sekoja līdzīdarbam. Skolotāja ieteica avotus, kur meklēt nepieciešamo informāciju, piemēram, www.valoda.ailab.lv. Pēc skolēnu lūguma skolotāja atļāva jauniešiem doties uz skolas bibliotēku pēc nepieciešamās literatūras. Skolēni darbojās ar lielu interesi un vēlmi izzināt. Grupu starpā bija novērojama neliela sacensība, kurš būs radošāks un darbu veiks labāk.

Kad skolēni bija pabeiguši uzdevumu, metot metamo kauliņu, skolotāja izlozēja darba grupu prezentēšanas secību. Pirmā izlozētā grupa tika aicināta prezentēt savu veikumu, bet pārējās grupas veica pierakstus savās latviešu valodas pierakstu burtnīcās, akcentējot svarīgāko par attiecīgo valodas funkciju. Visas grupas pēc kārtas prezentēja sagatavoto materiālu.

Skolēni ļoti veiksmīgi atrada nepieciešamo informāciju un izveidoja interesantas un radošas „vizītkartes” valodas funkcijām. Skolēnu grupa, kura veidoja vizītkarti *Valoda ir kultūras veidošanas, apgūšanas un izplatīšanas līdzeklis*, pieņēma, ka šī valodas funkcija ir reāla būtne – izveidoja tās CV un prezentēja to, izspēlējot nelielu etīdi, kur šī valodas funkcija dodas darba meklējumos un nonāk darba pārrunās. Savukārt grupa, kura veidoja „vizītkarti” *Valoda ir domāšanas līdzeklis*, iedvesmojoties no dotā attēla, atspoguļoja šo funkciju zīmējumā.

Skolēniem patika veidot „vizītkartes” valodas funkcijām, jo, meklējot un strukturējot informāciju, var iemācīties vairāk nekā tad, ja informācija tiek iedota gatavā veidā. Skolēni labprāt meklēja informāciju gan internetā, gan mācību grāmatās. Daži skolēni izteica vēlmi doties uz skolas bibliotēku pēc nepieciešamās literatūras. Skolēni atzina, ka šāda mācīšanās ir efektīvāka, jo, meklējot informāciju, daudz vairāk atceras un paliek atmiņā. Šī bija iespēja pilnveidot prasmi meklēt, atlasīt un strukturēt informāciju, kā arī kritiski izvērtēt informācijas avotu un tās patiesumu. Tādējādi tika sekmēta arī mācību kompetences attīstīšanās.

Skolēni izteica vēlmi biežāk strādāt grupās, kā arī atzina, ka šāda dalīšana grupās nāk tikai par labu, jo tā ir iespēja sastrādāties arī ar citiem klasesbiedriem, nevis tikai ar tiem, ar kuriem parasti sadarbojas. Skolēni piekrita, ka šādā veidā tiek saliedēts klases kolektīvs un ir iespēja labāk iepazīt citam citu.

Lai nedaudz atpūstos pēc grupu darbu un atkārtotu saziņas kultūras un veiksmīgas saziņas nosacījumu, skolotāja aicināja noskatīties *Valsts valodas aģentūras* veidotos videostāstus par latviešu valodu *Domā, kā runā!*. Videostāstos redzams valodas lietojums dažādās ikdienas situācijās – veikalā, muzejā, pirtī u. c. (sk. 6. pielikumu). Skolēni ar interesi skatījās videostāstus, izdarīja secinājumus un veica pierakstus. Dažas situācijas skolēnos raisīja izbrīnu, jo viņi nebija gaidījuši, ka valodas lietojums var tik ļoti ietekmēt saziņu. Pēc šī

materiāla noskatīšanās jauniešiem radās lielāka izpratne, kāpēc jāpievērš uzmanība valodas lietojumam. Skolēni izteica vēlmi noskatīties arī citus *Valsts valodas aģentūras* veidotos videostāstus.

Stundas turpinājumā skolēniem tika izdalīts informatīvs materiāls par saziņas veidiem un to iedalījumu pēc dalībnieku skaita, saziņā izmantojamajiem līdzekļiem un normativitātes pakāpes (sk. 7. pielikums). Klase kopīgi iepazīnās ar izdales materiālu un uzdeva jautājumus, uz kuriem skolotāja atbildēja.

Tā kā šo mācību stundu mērķis bija pievērst lielāku uzmanību valodas komunikatīvajai funkcijai, tad skolotāja aicināja veikt praktisku uzdevumu un izdalīja darba lapas (sk. 8. pielikumu) ar sagatavotu uzdevumu. Skolēniem bija jāizlasa sagatavotais dialogu un raksturot saziņas situāciju. Skolēniem bija jānosaka saziņas līdzeklis, saziņas kanāls, adresāts, adresants, saziņas interaktivitāte, saziņas mērķis un dominējošā funkcija, vieta un laiks un saziņas temats. Skolēniem bija jāanalizē saziņas situācija un jāatbild uz četriem jautājumiem:

- Vai saziņas laiks izvēlēts korekti?
- Vai tik sasniegts saziņas mērķis? Atbildi pamato.
- Kā tu ieteiktu rīkoties saziņas partneriem?
- Vai runas uzvedība atbilst kvalitatīvas, pieklājīgas saziņas normām?

Pirms skolēni sāka patstāvīgi veikt uzdevumu, klase kopīgi iepazīnās ar saziņu raksturojošajām pazīmēm. Skolotāja uzdeva skolēniem jautājumus, kas vedināja uz pareizajām atbildēm, un tādā veidā tika noskaidrots, kas ir saziņas līdzeklis, saziņas kanāls, adresāts, adresants, saziņas interaktivitāte, saziņas mērķis un dominējošā funkcija, vieta un laiks un saziņas temats, kā arī kāda ir šo saziņas komponentu nozīme saziņas situācijā.

Skolēni patstāvīgi veica uzdevumu, tas nesagādāja grūtības, jo bija pieejama nepieciešamā informācija.

Kad skolēni bija pabeiguši uzdevumu, kopīgi tika pārrunāti un salīdzināti darba rezultāti. To pārrunāšanas laikā izveidojās interesanta diskusija. Skolēni labprāt dalījās domās un idejās, nekautrējās atbildēt. Viens no skolēniem nebija izpratis, kas ir saziņas interaktivitāte, bet citi prata to izskaidrot. Bija novērojama laba sadarbība skolēnu starpā. Skolotāja aprakstoši (mutiski) ar uzslavām un ieteikumiem novērtēja skolēnu veikumu.

Skolēni atzina, ka visgrūtāk bija atbildēt uz jautājumu *Vai runas uzvedība atbilst kvalitatīvas, pieklājīgas saziņas normām?*. Tas nozīmē, ka pirms šī uzdevuma veikšanas skolēni bija jāiepazīstina ar runas etiķeti un saziņas kultūru. Skolotāja veiksmīgi izgāja no radušās situācijas. Pēc sarunas par runas etiķeti un saziņas kultūru (sk. ceturtā, piektā mācību stunda) skolēni tika aicināti atkārtoti atbildēt uz šo jautājumu un salīdzināt savas atbildes, tādā veidā viņi varēja izvērtēt savas zināšanas – vai tās ir uzlabojušas vai nē.

Skolēni bija gandarīti par paveikto un atzina, ka ir iemācījušies daudz jauna un labāk izprot to, kas ir valodas funkcijas un valodas komunikatīvā funkcija. Skolēniem bija radies priekšstats par to, kas ir saziņas situācija un kādas ir tai raksturīgās pazīmes. Skolotāja uzslavēja skolēnus un atvadījās, novēlot labi pavadīt atlikušo dienu.

Ceturtais un piektās mācību stundas temats – *Valoda nevar būt bez domas, doma var būt bez valodas. /Rainis/* un stundas mērķis bija attīstīt prasmi izvēlēties saziņas veidam atbilstošus valodas līdzekļus. Stundu uzdevumi veidoti tā, lai skolēni atsauktu atmiņā faktorus, kuri ietekmē valodas līdzekļu atlasī dažādās saziņas situācijās; pilnveidotu zināšanas par valodas etiķeti; pilnveidotu prasmi pāriet no viena saziņas veida citā; izprastu jēdzienus *rakstveida forma, dialogs, monologs, individuālā saziņa, publiskā saziņa, neoficiālā saziņa, oficiālā saziņa.*; attīstītu prasmi analizēt saziņas situācijas un izvēlēties valodas līdzekli atbilstoši saziņas situācijai. Mācību stundā tika piedāvātas visas darba organizācijas formas: frontālais darbs, individuālais darbs, darbs grupās. Mācību stundā piedalījās 14 skolēnu.

Skolēni tika informēti par stundas tematu un mērķi. Sarunu turpināja ar Raiņa vārdiem „Valoda nevar būt bez domas, doma var būt bez valodas”.

Skolotāja, atsaucoties uz iepriekšējā mācību stundā analizēto saziņas situāciju, aicināja nosaukt saziņas situāciju ietekmējošās pazīmes (sk. 9. pielikums). Skolēni nosauca saziņas pazīmes: saziņas līdzeklis, saziņas kanāls, adresāts, adresants, saziņas interaktivitāte, saziņas mērķis un dominējošā funkcija, vieta un laiks un saziņas tēma. Klasē vēlreiz tika pārrunātas visas saziņas pazīmes un skolēni labprāt dalījās piemēros. Skolēni tika informēti, ka galvenokārt saziņas pazīmes ietekmē valodas līdzekļu izvēli saziņas situācijā.

Lai skolēni izprastu runas etiķeti un tās nozīmi, skolotāja pastāstīja, ka „etiķete ir stingri noteikti uzvedības un izturēšanās priekšraksti, arī ceremoniāli, etiķete ir sabiedrībā vai kādā sabiedrības grupā (ģimenē, klasē, darba kolektīvā, sporta komandā, arī cietumā) pieņemti noteikumi, kas nosaka cilvēku saskarsmes ārējās izpausmes un sabiedrībā pieņemtas vai augstākstāvošu instanču noteiktas uzvedības normas”. Skolēni tika aicināti veikt pierakstus klases pierakstu burtnīcās.

Skolotāja stāstīja (sk. 10. pielikums), ka „Etiķetes speciālisti nodala uzvedības etiķeti, diplomātisko etiķeti, lietišķo etiķeti, ģērbšanās etiķeti, runas etiķeti. Runas etiķetes galvenās funkcijas ir komunikatīvā, kontaktdibināšanas, uzmanības piesaistīšanas, pieklājības funkcija u. tml.

Runas etiķete (tāpat kā etiķete vispār) ir noderīga, lai izvairītos no neveiklām situācijām, mazinātu neziņu, šaubas. Izpratne par runas etiķetes normām palīdz saskarsmē ar nepazīstamiem vai mazpazīstamiem cilvēkiem, telefona sarunās, tā ir svarīga, lai apzinātos savas un citu tautu uzvedības kopīgās un atšķirīgās iezīmes.

Skolotāja stāsta, ka runas etiķete ir jāievēro kā mutiskajā, tā rakstiskajā saziņā, ir, piemēram, izstrādāta elektroniskās sarakstes etiķete, tīkla etiķete, telefona sarunu etiķete u. tml.

Runas etiķetes ievērošana nepieciešama, jo tā palīdz izvairīties no neveiklām situācijām, no nedrošības, ja nezinām, kā jārikojas. Piemēram, uzvedības etiķete paredz noteiktu kārtību iepazīstoties. Vīrieti stāda priekšā sievietei, jaunu cilvēku – gados vecākam, padoto – priekšniekam. Lietišķajā etiķetē kārtību nosaka dienesta stāvoklis, nevis dzimums vai vecums.

Runas etiķete ir verbālās un neverbālās uzvedības noteikumu, normu kopums, kas jāievēro cilvēku saskarsmē noteiktā sabiedrībā; viena no cilvēku attiecību ārējām izpausmes formām.”

Skolēniem tika nosaukti galvenie runas etiķetes žanri:

- sasveicināšanās,
- atvadīšanās,
- atvairošanās,
- pateikšanās,
- lūgums,
- apsveikums,
- kompliments (svarīgi ir par komplimentu pateikties, ja var, atbildēt ar pretkomplimentu, nevis noliedzoši atvairīties),
- uzslava,
- uzaicinājums,
- atteikums,
- iebildums,
- draudi u. c.

Skolotāja turpināja, ka katram runas etiķetes žanram ir savi sinonīmiski valodas līdzekļi, kuru izvēli nosaka runas situācija, komunikantu savstarpējās attiecības, arī cilvēka inteliģence.

Piemēram, sasveicinoties izmantojam frāzes *Labrīt! Labdien! Labvakar! Sveiki! Sveicināti! Čau!*, atvadoties sakām *Uz redzēšanos! Atā! Čau! Visu labu! Visu gaišu!*

Tādējādi valodas līdzekļu izmantojums ir sava veida ietvars saziņas situācijai, tie arī norāda, kā komunikanti uztver noteiktu situāciju.”

Skolēni, iepazīnušies ar runas etiķeti, tika aicināti atrast iepriekšējās mācību stundas uzdevuma darba lapu (sk. 8. pielikums) un vēlreiz atbildēt uz pēdējo jautājumu *Vai runas uzvedība atbilst kvalitatīvas, pieklājīgas saziņas normām?*. Skolēni, atbildējuši uz jautājumu,

salīdzināja savas atbildes un izdarīja secinājumus – skolēni varēja sniegt pilnīgāku atbildi uz jautājumu un mācēja formulēt savas domas.

Mācību stundu padarīja interesantāku diskusija ar skolēniem par runas etiķeti. Vairāki skolēni atzina, ka bieži runas etiķete netiek ievērota nelielās kompānijās. Skolēni piedāvāja daudz labu piemēru no sadzīves gan tad, kad runas etiķete nav tikusi ievērota, gan tad, kad tas ir izdevies ļoti labi. Skolēni runas etiķeti salīdzināja ar apģērba izvēli dažādās dzīves situācijās un tas ļāva daudziem labāk izprast tās nozīmi.

Stundas turpinājumā skolēniem vajadzēja izlozēt pārus, lai veiktu nākamo uzdevumu. Skolotāja bija sagatavojusi groziņu ar dažādu krāsu bumbiņām, kuras ietītas vienādas krāsas papīros. Katrs skolēns izvēlējās vienu bumbiņu un, apskatot izlozēto krāsu, skolēni sadalījās pāros – katram pārim vienādas krāsas bumbiņas. Skolēniem patika šāda lozēšana un iespēja atkal strādāt grupās.

Katrs pāris saņēma skolotājas sagatavotas darba lapas ar tekstiem un uzdevumu (sk. 11. pielikums). Skolēniem bija jāizlasa dialogi, jāatbild uz jautājumiem un jāveic uzdevumi.

Skolēniem bija jāatbild uz šādiem jautājumiem un jāveic sekojošie uzdevumi:

- Kuros dialogos vērojamā saziņa ir neveiksmīga? Kāpēc saziņa neizdevās? Pamatojiet savu viedokli.
- Kurš no dialogiem demonstrē sekmīgu saziņu? Pamato savu viedokli.
- Vai saziņas situācijās ievērota runas etiķete? Ja nē, kādas normas netika ievērotas?
- C dialogu pārveidojiet tā, lai saziņa notiktu kontaktā un runas formā.
- Nosakiet, vai saziņas situācijās saziņa ir runas vai rakstu formā, dialogformā vai monoformā, individuāla vai publiska. Pamatojiet savu viedokli.
- Turpiniet A dialogu un salīdziniet savu un klasesbiedru veikumu.

Viens skolēnu pāris nevēlējās sadarboties personisku iemeslu dēļ. Skolotāja atļāva viņiem veikt uzdevumu individuāli, bet ar nosacījumu, ka viņi savstarpēji salīdzina rezultātus un neskaidrību gadījumā jautā viens otram un tikai tad skolotājai. Rezultātā skolēni ļoti labi sadarbojās un neveica uzdevumu individuāli, bet pāri. Pēc stundas skolēni atzina, ka nebija domājuši, ka spēj tā sastrādāties.

Uzdevuma veikšanas laikā skolēniem neradās jautājumi par uzdevumu. Skolēniem uzdevuma veikšana prasīja vairāk laika, kā skolotāja bija plānojusi. Pabeiguši uzdevumu, skolēni prezentēja gūtos rezultātu. Kopīgi tika izvērtēts paveiktais. Skolotāja skolēnus vērtēja aprakstoši (mutiski) ar komentāriem, ieteikumiem un uzslavām. Lielākā daļa atbilžu bija vienāda un domstarpības neradās. Vislabāk skolēniem patika uzdevums *Turpiniet A dialogu un salīdziniet savu un klasesbiedru veikumu uzdevums*, jo rezultāti bija dažādi un skolēni

varēja radoši izpausties. Šī uzdevuma veikšana bija ierosinājums interesantai diskusijai par to, cik dažādi mēs domājam un cik dažādi raugāties uz lietām.

Šis uzdevumus skolēniem patika labāk nekā iepriekšējās mācību stundas, jo tika piedāvātas dažādas saziņas situācijas. Veicot uzdevumu, skolēniem radās izpratne par to, kādi faktori ietekmē valodas līdzekļu izvēli un to, cik liela nozīme tam ir.

Sestās un septītās mācību stundas temats bija *Runā, ko runādams, apdomā labi*. Stundas tika veidota tā, lai konstatētu skolēnu zināšanas par valodas komunikatīvo funkciju un prasmi īstenot šo funkciju saziņas situācijā.

Stundu uzdevums bija noskaidrot, vai skolēni izprot saziņas veidus, pārbaudīt, vai skolēni, modelējot saziņas situācijas, izvēlas atbilstošus valodas līdzekļus.

Mācību stundā tika piedāvātas divas darba organizācijas formas: individuālais darbs, darbs grupās. Mācību stundā piedalījās 13 skolēnu.

Skolēni jau iepriekš tika informēti, ka mācību stundā tiks pārbaudītas viņu gūtās zināšanas par valodas saziņas funkciju, kā arī prasme īstenot šo funkciju.

Tā kā darbs jāveic grupās, skolotāja aicināja skolēnus izlozēt uzdevumu un sadalīties grupās, kuras norādītas uz izlozētās uzdevuma lapas (sk. 12. pielikums). Kamēr skolēni dalījās grupās, skolotāja katram skolēnam izdalīja darba lapu pierakstu veikšanai (sk. 13. pielikums).

Klase tika iepazīstināta ar saziņas situācijas modelēšanas nosacījumiem. Skolotāja, uzdodot jautājumus, pārliecinājās, ka visi skolēni ir sapratuši uzdevumu. Dažiem skolēniem radās jautājumi par darba izpildi un skolotāja uz tiem atbildēja. Skolēni tika aicināti netraucēt citam citu darba izpildes laikā.

Kamēr skolēni modelēja saziņas situācijas, aizpildīja darba lapu un veica pašnovērtēšanu, skolotāja sekoja līdzī darba norisei. Skolēniem neradās grūtības darba veikšanā. Varēja novērot, ka šis uzdevums sagādā prieku un tiek veikts ļoti aizrautīgi. Kad skolēni bija pabeiguši saziņas situāciju modelēšanu, jaunieši prezentēja sagatavoto materiālu. Skolotāja aicināja prezentēt darbu tādā secībā, kā izlozēts uzdevuma numurs. Katra skolēnu grupa demonstrēja saziņas situāciju izspēlējot nelielu etiādi.

Skolēnu prezentētās saziņas situācijas skolotāja novērtēja aprakstoši (mutiski) ar komentāriem, ieteikumiem un uzslavām un punktu sistēmu (sk. 4.8. tabula). Skolēni bija ļoti apmierināti ar savu veikumu. Skolēni bija radoši un pievērsa uzmanību tam, lai prezentācijas būtu interesantas. Varēja novērot, ka skolēni bija gandarīti par paveikto un uzdevums viņiem sagādāja prieku. Kad visas grupas prezentējušas savas saziņas situācijas, skolotāja aicināja nodot darba lapas.

4.3. KONSTATĒJOŠĀ DARBA REZULTĀTU ANALĪZE

Lai konstatētu skolēnu zināšanas par valodas saziņas funkciju un prasmi īstenot šo funkciju, tika veikts konstatējošais darbs, kura mērķis bija konstatēt skolēnu zināšanas par valodas komunikatīvo funkciju un prasmi īstenot šo funkciju saziņas situācijā.

Konstatējošais darbs notika 2016. gada 13. aprīlī un tajā piedalījās 13 skolēnu: 8 zēni un 5 meitenes. 2 skolēni mācību stundu neapmeklēja, attaisnotu iemeslu dēļ. Ar mācību stundu norisi var iepazīties 4.2 nodaļā: sestā, septītā mācību stunda. Mācību stundā tika piedāvātas divas darba organizācijas formas: individuālais darbs, darbs grupās.

Lai noskaidrotu, vai skolēni izprot valodas komunikatīvo funkciju, zina, kas ir saziņas situācija, prot lietot saziņas situācijai atbilstošus valodas līdzekļus, zina un prot ievērot runas etiķeti, skolēniem bija jāmodelē saziņas situācija. Skolēni tika sadalīti pāros (sk. 4.2. nodaļa, sestā, septīto mācību stunda), pēc izlozētā uzdevuma varianta (sk. 13. pielikums). Tika piedāvāti seši varianti (sk. 4.7. tabula) uzdevuma izpildei. Katrs skolēns saņēma darba lapu, pierakstu veikšanai (sk. 12. pielikums).

4.7. tabula

Konstatējošā darba varianti

Variants	Saziņas veids
1.	<ul style="list-style-type: none"> • Rakstveida saziņa; • Starppersonu saziņa; • Oficiālā saziņa.
2.	<ul style="list-style-type: none"> • Rakstveida saziņa; • Starppersonu saziņa; • Privātā saziņa.
3.	<ul style="list-style-type: none"> • Rakstveida saziņa; • Publiskā saziņa; • Privātā saziņa.
4.	<ul style="list-style-type: none"> • Mutvārdu saziņa; • Starppersonu saziņa; • Oficiālā saziņa.
5.	<ul style="list-style-type: none"> • Mutvārdu saziņa; • Starppersonu saziņa; • Privātā saziņa.
6.	<ul style="list-style-type: none"> • Mutvārdu saziņa; • Publiskā saziņa; • Privātā saziņa.

Skolēnu uzdevums bija strādāt pāros un modelēt saziņas situāciju, ievērojot izlozētās saziņas situācijas nosacījumus. Skolēni nedrīkstēja izmantot palīgmateriālus. Tika vērtēts gan tas, kā skolēni prezentē modelētās saziņas situācijas, gan tas kā saziņas situācija atspoguļota

pierakstos. Darba lapās skolēniem bija jāattēlo modelētā saziņas situācija. Tika vērtēs iederīgu pieturzīmju lietojums. Skolēniem vajadzēja norādīt modelētās saziņas situācijas saziņu raksturojošās pazīmes. Skolēnu modelētās saziņas situācijas tika vērtētas gan formatīvi – aprakstoši (mutiski) ar komentāriem, ieteikumiem un uzslavām, gan summatīvi – balles. Skolēni veica pašnovērtēšanu. Kā redzams 4.8 tabulā, vērtējumam bija divas daļas: modelētās saziņas situācijas prezentēšana un vērtējums par darbu darba lapās. Skolēni par pilnīgu darba izpildi varēja iegūt 26 punktus.

4.8. tabula

Konstatējošā darba vērtēšanas kritēriji un iegūstamo punktu skaits

Prezentācija	Ievērota runas etiķete	3	9
	Izmantoti saziņas situācijai atbilstoši valodas līdzekļi	4	
	Veiksmīgi prezentēta saziņas situācija	2	
Darba lapa	Ievēroti uzdevumā norādītie saziņas veidi	3	17
	Iederīgi lietotas pieturzīmes	4	
	Korekti norādītas saziņu raksturojošās pazīmes	8	
	Pašnovērtējums	2	
Punkti kopā	26		

Skolēni pirms mācību stundas bija informēti, ka tiks vērtēta viņu uzstāšanās – modelēto saziņas situāciju prezentēšana. Ar skolēnu iegūtajiem vērtējumiem par modelētās saziņas situācijas prezentēšanu var iepazīties 4.9. tabulā.

4.9. tabula

Skolēnu vērtējumi par modelētās saziņas situācijas prezentēšanu

Skolēna iniciāli	Vērtēšanas kritērijs	Iegūtie punkti	Iegūto punktu skaits kopā
E.B.	Ievērota runas etiķete	3	9
	Izmantoti saziņas situācijai atbilstoši valodas līdzekļi	4	
	Veiksmīgi prezentēta saziņas situācija	2	
Eg.R.	Ievērota runas etiķete	3	8
	Izmantoti saziņas situācijai atbilstoši valodas līdzekļi	3	
	Veiksmīgi prezentēta saziņas situācija	2	

E.R.	Ievērota runas etiķete	3	9
	Izmantoti saziņas situācijai atbilstoši valodas līdzekļi	4	
	Veiksmīgi prezentēta saziņas situācija	2	
K.S.	Ievērota runas etiķete	2	7
	Izmantoti saziņas situācijai atbilstoši valodas līdzekļi	3	
	Veiksmīgi prezentēta saziņas situācija	2	
K.E.	Ievērota runas etiķete	2	8
	Izmantoti saziņas situācijai atbilstoši valodas līdzekļi	4	
	Veiksmīgi prezentēta saziņas situācija	2	
N.R.	Ievērota runas etiķete	3	9
	Izmantoti saziņas situācijai atbilstoši valodas līdzekļi	4	
	Veiksmīgi prezentēta saziņas situācija	2	
P.S.	Ievērota runas etiķete	2	7
	Izmantoti saziņas situācijai atbilstoši valodas līdzekļi	3	
	Veiksmīgi prezentēta saziņas situācija	2	
R.E.	Ievērota runas etiķete	3	8
	Izmantoti saziņas situācijai atbilstoši valodas līdzekļi	3	
	Veiksmīgi prezentēta saziņas situācija	2	
R.S.	Ievērota runas etiķete	3	9
	Izmantoti saziņas situācijai atbilstoši valodas līdzekļi	4	
	Veiksmīgi prezentēta saziņas situācija	2	
S.K.	Ievērota runas etiķete	3	8
	Izmantoti saziņas situācijai atbilstoši valodas līdzekļi	3	
	Veiksmīgi prezentēta saziņas situācija	2	
S.E.	Ievērota runas etiķete	2	7
	Izmantoti saziņas situācijai atbilstoši valodas līdzekļi	3	
	Veiksmīgi prezentēta saziņas situācija	2	
Š.A.	Ievērota runas etiķete	3	8
	Izmantoti saziņas situācijai atbilstoši valodas līdzekļi	3	
	Veiksmīgi prezentēta saziņas situācija	2	

Z.F.	Ievērota runas etiķete	3	9
	Izmantoti saziņas situācijai atbilstoši valodas līdzekļi	4	
	Veiksmīgi prezentēta saziņas situācija	2	

Izvērtējot skolēnu vērtējumus par modelēto saziņas situāciju prezentēšanu, var secināt, ka skolēniem šis uzdevums nav sagādājis grūtības. Skolēni bija rūpīgi gatavojušies. Skolēni ņēma vērā iepriekš mācīto un pievērsa lielu uzmanību runas etiķetes ievērošanai un valodas līdzekļu izvēlei, atbilstoši saziņas situācijai. Skolēni bija radoši un pievērsa uzmanību tam, lai prezentācijas būtu interesantas. Varēja novērot, ka skolēni bija gandarīti par paveikto un uzdevums viņiem sagādāja prieku.

Neviens skolēns nav nopelnījis mazāk par 7 punktiem. 7 punktus ir nopelnījuši trīs skolēni. Šie skolēni ieguva par diviem punktiem mazāk, jo netika pilnībā ievērota runas etiķete un nebija precīzi ievērota valodas līdzekļa izvēle atbilstoši saziņas situācijai. 8 punktus ieguvuši pieci skolēni – četri skolēni zaudēja punktu pilnīgas valodas līdzekļa izvēles neievērošanas dēļ, bet viens nebija pilnīgi ievērojis runas etiķeti. Seši skolēni saņēmuši 9 punktus, jo tika ievēroti un izpildīti visi vērtēšanas kritēriji.

Pēc modelētās saziņas situācijas prezentēšanas, skolēni vērtēšanai iesniedza savas darba lapas ar modelētās saziņas situācijas pierakstu. Darba lapās tika vērtēts, vai, modelējot saziņas situāciju, ir ievēroti saziņas situācijas kritēriji, lietotas iederīgas pieturzīmes un korekti norādītas saziņu raksturojošās pazīmes. Ar skolēnu iegūto punktu skaitu var iepazīties 4.10 tabulā.

4.10. tabula

Modelētās saziņas situācijas atspoguļošanu darba lapā: skolēnu darba vērtējums

Skolēna iniciāļi	Vērtēšanas kritērijs	Iegūtie punkti	Iegūto punktu skaists kopā
E.B.	Ievēroti uzdevumā norādītie saziņas veidi	3	17
	Iederīgi lietotas pieturzīmes	4	
	Korekti norādītas saziņu raksturojošās pazīmes	8	
	Pašnovērtējums	2	
Eg.R.	Ievēroti uzdevumā norādītie saziņas veidi	3	15
	Iederīgi lietotas pieturzīmes	4	
	Korekti norādītas saziņu raksturojošās pazīmes	7	

	Pašnovērtējums	1	
E.R.	Ievēroti uzdevumā norādītie saziņas veidi	3	14
	Iederīgi lietotas pieturzīmes	2	
	Korekti norādītas saziņu raksturojošās pazīmes	7	
	Pašnovērtējums	2	
K.S.	Ievēroti uzdevumā norādītie saziņas veidi	3	17
	Iederīgi lietotas pieturzīmes	4	
	Korekti norādītas saziņu raksturojošās pazīmes	8	
	Pašnovērtējums	2	
K.E.	Ievēroti uzdevumā norādītie saziņas veidi	3	17
	Iederīgi lietotas pieturzīmes	4	
	Korekti norādītas saziņu raksturojošās pazīmes	8	
	Pašnovērtējums	2	
N.R.	Ievēroti uzdevumā norādītie saziņas veidi	3	16
	Iederīgi lietotas pieturzīmes	3	
	Korekti norādītas saziņu raksturojošās pazīmes	8	
	Pašnovērtējums	2	
P.S.	Ievēroti uzdevumā norādītie saziņas veidi	3	17
	Iederīgi lietotas pieturzīmes	4	
	Korekti norādītas saziņu raksturojošās pazīmes	8	
	Pašnovērtējums	2	
R.E.	Ievēroti uzdevumā norādītie saziņas veidi	3	15
	Iederīgi lietotas pieturzīmes	3	
	Korekti norādītas saziņu raksturojošās pazīmes	7	
	Pašnovērtējums	2	
R.S.	Ievēroti uzdevumā norādītie saziņas veidi	3	17
	Iederīgi lietotas pieturzīmes	4	
	Korekti norādītas saziņu raksturojošās pazīmes	8	
	Pašnovērtējums	2	
S.K.	Ievēroti uzdevumā norādītie saziņas veidi	3	17
	Iederīgi lietotas pieturzīmes	4	

	Korekti norādītas saziņu raksturojošās pazīmes	8	
	Pašnovērtējums	2	
S.E.	Ievēroti uzdevumā norādītie saziņas veidi	3	16
	Iederīgi lietotas pieturzīmes	3	
	Korekti norādītas saziņu raksturojošās pazīmes	8	
	Pašnovērtējums	2	
Š.A.	Ievēroti uzdevumā norādītie saziņas veidi	3	15
	Iederīgi lietotas pieturzīmes	4	
	Korekti norādītas saziņu raksturojošās pazīmes	8	
	Pašnovērtējums	0	
Z.F.	Ievēroti uzdevumā norādītie saziņas veidi	3	16
	Iederīgi lietotas pieturzīmes	4	
	Korekti norādītas saziņu raksturojošās pazīmes	7	
	Pašnovērtējums	2	

Visi skolēni saņēma maksimālo iegūstamo punktu skaitu, par uzdevumā norādīto saziņas veidu ievērošanu. Par iederīgu pieturzīmju lietojumu viens skolēns saņēma 2 punktus, kas ir vismazākais saņemto punktu skaists par šo vērtēšanas kritēriju. Trīs skolēni, par iederīgu pieturzīmju lietojumu, saņēmuši 3 punktus, bet deviņi skolēni saņēmuši maksimālo iegūstamo punktu skaitu, kas ir 4 punkti.

Par noteiktām saziņu raksturojošajām pazīmēm neviens skolēns nav saņēmis mazāk par 7 punktiem. 7 punktus saņēma četri skolēni. Divi skolēni nebija pareizi norādījuši saziņas interaktivitāti; divi skolēni nebija korekti norādījuši adresātu.

Par pašnovērtējuma veikšanu vienpadsmit skolēni saņēma maksimālo punktu skaitu – 2 punktus. Viens skolēns par pašnovērtējumu saņēma vienu punktu, jo nebija sniedzis pietiekami plašu atbildi. 0 punktus par pašnovērtējuma veikšanu saņēma viens skolēns, kurš nebija izpildījis šo uzdevumu.

Kopumā skolēni šo uzdevumu veikuši ļoti labi. Tikai viens skolēns ir saņēmis 14 punktus, kas ir mazākais iegūto punktu skaits par šo uzdevumu. Trīs skolēni nopelnījuši 15 punktus un 16 punktus. Maksimālo iegūstamo punktu skaistu saņēmuši 6 skolēni.

Skolēni iepriekš bija informēti, ka iegūto punktu skaits par saziņas situācijas prezentēšanu summēsies ar iegūto punktu skaitu par saziņas situācijas atspoguļošanu darba

lapā un no šī punktu skaita būs atkarīgs galējais vērtējums. Ar skolēnu iegūtajiem vērtējumiem var iepazīties 4. 11 tabulā.

4.11. tabula

Konstatējoša darba vērtējumi

Skolēna iniciāli	Iegūto punktu skaits par modelētās saziņas situācijas prezentēšanu	Iegūto punktu skaits par modelētās saziņas situācijas atspoguļošanu darba lapā	Iegūtos punktu skaits kopā	Vērtējums
E.B.	9	17	26	10
Eg.R.	8	15	23	9
E.R.	9	14	23	9
K.S.	7	17	24	9
K.E.	8	17	25	10
N.R.	9	16	25	10
P.S.	7	17	24	9
R.E.	8	15	23	9
R.S.	9	17	26	10
S.K.	8	17	25	10
S.E.	7	16	23	9
Š.A.	8	15	23	9
Z.F.	9	16	25	10

Par konstatējošā darba veikšanu visi skolēni ir saņēmuši sekmīgu vērtējumu. Neviena skolēna nav saņēmis vērtējumu mazāku par 9 ballēm. Vērtējumu 9 balles saņēmuši seši skolēni. Septiņi skolēni saņēma vērtējumu 10 balles. Vairāk nekā puse skolēnu, kuri piedalījās konstatējošā darba veikšanā, ir saņēmuši augstāko novērtējumu – 10 balles.

Var secināt, ka skolēni:

- zina, kādi ir saziņas veidi,
- izprot, kas ir saziņa un saziņas situācija,
- prot raksturot saziņu,
- saprot, kā izvēlēties saziņas situācijai atbilstošus valodas līdzekļus,
- zina, kas ir runas etiķete un prot to ievērot.

Darba autorei ar skolēniem izveidojās ļoti labs kontakts. Izdevās atrast robežu starp „esam draugi” un „es esmu skolotājs”. Ar skolēniem izveidojās ļoti labas attiecības.

Pedagoģiskās prakses sākumā skolēni bija ļoti klusi, kautrīgi un atturīgi, nevēlējās iesaistīties dialogos un nāca „atsēdēt”. Aprobācijas laikā skolēni bija kļuvuši runātīgāki, nekautrējās atbildēt uz jautājumiem – saprata, ka nav jābaidās, ja atbildēs nepareizi. Mācību stundas kļuva interesantākas un aktīvākas. Skolēni, nākot uz mācību stundu, bija smaidīgi un jautāja, par ko būs mācību stunda un kādi uzdevumi būs jāveic. Darba autore bija gandarīta, ka, pat neuzdodot jautājumu, skolēni cēla roku, jo vēlējās izteikties. Skolēni labprāt iesaistījās mācību procesā un veica nepieciešamos uzdevumus. Klase bija ļoti atsaucīga.

SECINĀJUMI

Rakstot diplomdarbu *Valodas komunikatīvās funkcijas iepazīšana latviešu valodas stundās 10. klasē*, darba autore ir nonākusi pie šādiem secinājumiem:

1. Latviešu valodas standarts paredz, ka skolēniem jāattīsta valodas komunikatīvā kompetence, tāpēc mācību procesā jāpiedāvā un nepieciešams didaktiskais materiāls par valodas funkcijām un valodas komunikatīvo funkciju.
2. Skolēniem ir nepietiekamas zināšanas par valodas funkcijām un nepietiekama komunikatīvās funkcijas izpratne, skolēniem nav izkoptas komunikācijai nepieciešamās prasmes, tāpēc nepieciešams, latviešu valodas stundās, pievērst tam lielāku uzmanību.
3. Viens no galvenajiem mācību priekšmeta *Latviešu valoda* mērķiem ir pilnveidot valodas prasmes un spēju īstenot savu un uztvert citu autoru komunikatīvo nolūku dažādās saziņas situācijās.
4. Komunikatīvās funkcijas iepazīšana palīdz veiksmīgāk veidot saziņu ne tikai ārpus izglītības iestādes, bet arī mācību procesa laikā. Bez informācijas nodošanas un saņemšanas nav iedomājams mācību process. Saziņas prasmes nepieciešamas ne tikai latviešu valodas un literatūras stundās, bet arī citos mācību priekšmetos.
5. Analizējot skolēnu diagnosticējošā darba rezultātus, tika secināts, nepieciešams pilnveidot skolēnu zināšanas par valodas saziņas funkciju un attīstīt prasmi lietot šo funkciju un attīstīt skolēnu komunikatīvo kompetenci. Nepieciešams pilnveidot prasmi veidot izteikumus atbilstoši saziņas situācijai. Ir jāzina, kā izvēlēties piemērotu komunikācijas vidi un veidu, tāpēc līdz ar valodas kompetenci jāattīsta komunikatīvā kompetence. Jāpārzina ne tikai valodas likumības, bet arī saziņas likumības un jāattīsta prasme šīs zināšanas izmantot.
6. Analizējot mācību procesu un skolēnu konstatējošā darba rezultātus, tika secināts, ka skolēni:
  - Zina kādas ir valodas funkcijas un prot raksturot tās;
  - Zina, kāds ir saziņas iedalījums pēc dalībnieku skaita, saziņā izmantojamiem līdzekļiem un normatīvuma pakāpes;
  - Izprot saziņas veidu specifiku un prot pāriet no viena saziņas veida citā;
  - Zina, kādi faktori ietekmē valodas līdzekļu izvēli dažādās saziņas situācijās;
  - Prot izvēlēties saziņas situācijai atbilstošus valodas līdzekļus;
  - Prot novērtēt dažādas saziņas situācijas un runas darbību tajās;

- Izprot runas etiķetes un komunikācijas efektivitātes nozīmi.
7. Mācību procesa izvērtējums un konstatējošā darba rezultāti atklāj, ka ir sasniegts diplomdarbā izvirzītais mērķis – ir izstrādāts piemērots mācību materiāls, ko var sekmīgi izmantot valodas komunikatīvās funkcijas iepazīšanai latviešu valodas stundās 10. klasē, jo aprobācija liecina, ka:
- Pilnveidotas skolēnu zināšanas par valodas saziņas funkciju un attīstīta prasme lietot šo funkciju;
  - Attīstīta skolēnu komunikatīvā kompetence.

LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS

1. **Apsalons, Edmunds.** *Valodas lietojuma loģika. Ievads elementārajā loģikā un zinātniskajā argumentācijā: Kultūras zinātnes un filozofija.* Rīga: Zvaigzne ABC 2011. 14. lpp.
2. **Braše, Laima.** *Ģimenes loma skolēnu socializācijā: teorija, pieredze, prakse.* Rīga: RaKa, 2010. 13. lpp.
3. **Dzintere, Daina, Stangaine, Inga, Augstkalne, Inga.** Bērna komunikatīvās kompetences attīstība. Rīga: RaKa 2014. 10. lpp.
4. *Elektroniskā latviešu valodas vārdnīca e-pupa.* [tiešsaiste] [skatīts 2016. gada. 3. maijā]. Piekļuve: http://epupa.valoda.lv/paligvardnica#letter_list
5. **Freidenfelds, I., Ūsiņš, V.** *Mācību procesa pilnveide skolā.* Rīga: Zvaigzne ABC 1985. 67. lpp.
6. **Freimane, Inta.** *Valodas kultūra teorētiskajā skatījumā.* Rīga: Zvaigzne, 1993. 7 lpp.
7. **Gavriliņa, Margarita, Vulāne, Anna, Jurģīte, Lilija, Laugule, Velga.** Latviešu valodas gramatika funkcionālā aspektā. [tiešsaiste] [Skatīts: 2016. g. 30. marts] Rīga: Latvijas Universitāte 2013. Piekļuve: http://profizgl.lu.lv/pluginfile.php/34099/mod_resource/content/0/A.Vulaane_M.Gavriliņa_LVGFA/AVMG_skoleni_1_1_.pdf
8. **Jansone, Ingrīda.** *Cilvēka attīstība un dzīves cikli.* Rīga: Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultāte, 2009. 68.-79. lpp.
9. **Kibermane, Kertu, Kļava, Gunta, Lauze, Linda, Tihomirova Kristīne.** *Valodas ideoloģija un plašsaziņas līdzekļi.* Sociolingvistisks pētījums. Rīga: Latviešu valodas aģentūra 2015. 11.-13. lpp.
10. **Kļaviņa, Sarma.** *Valodas daba: ievads vispārīgajā valodniecībā.* Lielvārde: Lielvārds, 1997. 12.-16. lpp.
11. **Koķe, Tatjana, Rumpeja, Elita.** *K. G. Jungs mūsdienu skolai. Teorija, prakse: Mazā pedagoģiskā bibliotēka.* Rīga: RaKa, 2001. 70. lpp.
12. **Kons, I.** *Vecāko klašu skolēnu psiholoģija: palīglīdzeklis skolotājiem.* Rīga: Zvaigzne, 1985. 75.-76. lpp.
13. **Laiveniece, Diāna.** *Valodas mācība pusaudzīm: metodika.* Rīga: RaKa 2003. 207. lpp.
14. **Laiveniece, Diāna.** *Valodas metodikas didaktiskie jautājumi.* Rīga: RaKa 2000. 46-49. lpp.

15. **Lauze, Linda.** *Ikdienas saziņa: vienkāršs teikums latviešu sarunvalodā.* Liepāja: LiePA 2004. 13. lpp.
16. **Lokmane, Ilze.** *Publicistikas valodas vieta funkcionālo paveidu un stilu sistēmā. No: Valoda: nozīme un forma. Plašsaziņas līdzekļu valoda. LU Filoloģijas un mākslas zinātņu fakultātes Latviešu un vispārīgās valodniecības katedras rakstu krājums.* Rīga: Latvijas Universitātes Akadēmiskais apgāds 2009. 9. lpp.
17. **Motivāne, Kristīne.** *10. Klases skolēnu tekstveides prasmju attīstīšana latviešu valodas stundās.* Rīga: Latvijas Universitāte 2008. 5.lpp.
18. **Nītiņa, Daina.** *Ievads valodniecībā.* Rīga: Latvijas Universitāte 1991. 49. lpp.
19. *Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca.* Rīga: Zvaigzne ABC 2000. 96; 115. lpp.
20. **Plaude, Ilze.** *Lingvistiskā paradigma. No: Auziņa, Ilze, Baltiņš, Māris, Blinkena, Aina, Bušs, Ojārs, Druviete, Ina, Ernstone, Vineta, Jansone, Ilga, Kalnača, Andra, Kvašīte, Regīna, Liepa, Dīta, Ločmele, Gunta, Lokmane, Ilze, Markus, Dace, Plaude, Ilze, Politere, Kristīne, Sīlis, Jānis, Skadiņa, Inguna, Stafeca, Anna, Vanags, Pēteris, Vasiļjevs, Andrejs, Veisbergs, Andrejs, Vulāne, Anna. Latviešu valoda.* Rīga: Latvijas Universitātes akadēmiskais apgāds 2013. 196. lpp.
21. **Porīņa, Vineta.** *Valsts valoda daudzvalodīgajā sabiedrībā: individuālais un sociālais bilingvisms Latvijā.* Rīga: LU Latviešu valodas institūts 2009. 62. lpp.
22. **Reformatskis, Aleksandrs.** *Ievads valodniecībā.* Rīga: Zvaigzne, 1975. 11., 19., lpp.
23. **Rutka, Lūcija.** *Pedagoga psiholoģiskā kompetence.* Rīga: RaKa, 2012. 15. lpp.
24. **Saukāne, Irita.** *Skolēnu runas kultūras attīstīšana. [tiešsaiste] [skatīts: 2016. gada 28. aprīlis]* Rīga: Latvijas Universitāte 2011. Piekļuve: http://profizgl.lu.lv/pluginfile.php/33489/mod_resource/content/0/Irita_Saukane/Ieguldijums_tava_nakotne/6.pdf
25. **Sils, Jānis.** *Masu apziņas manipulācija.* Klubs 415: Jānis Sils, 2006. 89. lpp.
26. **Strautiņa, Vaira, Šulce, Dzintra.** *Latviešu valodas pareizrūna un pareizrakstība.* Rīga: RaKa, 2009. 7-9. lpp.
27. **Svence, Guna.** *Attīstības psiholoģija.* Rīga: Zvaigzne ABC, 1999. 137.-148. lpp.
28. **Šmits, Pēteris.** *Ievads valodniecībā.* Rīga: Valters un Rapa 1934. 145. lpp.
29. **Valdmanis, Jānis.** *Literārās valodas lietojuma veidi, varianti, „reģistri”. No: Valoda un tās elementi. Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 125. dzimšanas dienas atceres zinātniskā konference.* Rīga: Latviešu valodas institūts 1998. 116. lpp.

30. *Valodas terminu skaidrojošā vārdnīca* Jelgava: Jelgavas tipogrāfija, 2011. 75., 79.-80. lpp.
31. **Vigotskis Ļevs.** *Domāšana un runa: Vispārīgās psiholoģijas problēmas.* Rīga: Eve 2002. 307. lpp.
32. *Vispārējās vidējās izglītības mācību priekšmeta standarts. Latviešu valoda.* [tiešsaiste] [skatīts 2016. gada. 17. maijā]. Piekļuve: <http://likumi.lv/doc.php?id=257229> (Tekstā: Standarts)

PIELIKUMI

1. pielikums

DIAGNOSTICĒJOŠAIS DARBS 10. KLASEI

Vārds, uzvārds: _____

VALODAS SAZIŅAS FUNKCIJA/ VALODAS LOMA SAZIŅĀ

Veiksmi darbā!

1. uzdevums.

Atzīmē pareizos variantus ar „x”. (Par katru pareizu atbildi 1 punkts.)

❖ Kuras ir valodas funkcijas?	❖ Kuri ir runas veidi?
☐ Domu, jūtu, gribas izteikšana;	☐ Informatīvā runa;
☐ Valodas situācijas atspoguļošana;	☐ Svētku runa;
☐ Sazināšanās;	☐ Apmelošanas runa;
☐ Ietekmēšana.	☐ Pārliecināšanas runa;
❖ Sazināties var...	❖ Saziņas situāciju raksturo:
☐ ar vārdiem.	☐ Laikapstākļi;
☐ bez vārdiem.	☐ Saziņas partneri;
☐ ar domām.	☐ Saziņas saturs.

2. uzdevums.

Atbildi uz jautājumiem. (12 punkti.)

- ❖ Kas ir saziņa?

❖ Kādi ir saziņas situācijas komponenti?

❖ Kāda ir veiksmīga saziņa?

❖ Kas ir saziņas kultūra?

---

3. uzdevums.

Aplūko, lūdzu, attēlus un atzīmē pareizo apgalvojumu. (4 punkti)

1.attēls

- Attēlā attēlota verbāla saziņa.
- Attēlā attēlota neverbālā saziņa.

2.attēls

- Attēlā attēlota verbāla saziņa.
- Attēlā attēlota neverbālā saziņa.

3.attēls

- Attēlā attēlota verbāla saziņa.
- Attēlā attēlota neverbālā saziņa.

4.attēls

- Attēlā attēlota verbāla saziņa.
- Attēlā attēlota neverbālā saziņa.

4. uzdevums.

Aplūko attēlus. Lūdzu, uzraksti attēlam atbilstošu dialogu un īsu runas uzvedības raksturojumu. Norādi, vai saziņa ir veiksmīga vai neveiksmīga. (10 punkti)

5.attēls

6.attēls

---

1. GRUPA

5. GRUPA

2. GRUPA

1. GRUPA

3. GRUPA

2. GRUPA

4. GRUPA

3. GRUPA

VALODA IR IETEKMĒŠANAS LĪDZEKLIS

1. attēls

3.GRUPA

VALODA IR CILVĒKA APZIŅAS IZPAUSMES LĪDZEKLIS

4. attēls

4.GRUPA

VALODA IR SAZINĀŠANĀS LĪDZEKLIS

5. attēls

5.GRUPA

VALODA IR KULTŪRAS VEIDOŠANAS, APGŪŠANAS UN IZPLATĪŠANAS LĪDZEKLIS

6. attēls

VIDEOSTĀSTI „DOMĀ, KĀ RUNĀ!”

Valsts valodas aģentūra sadarbībā ar producentu grupu „Hansamedia” – „Domā, kā runā!”

1. Saziņas situācija muzejā

<https://www.youtube.com/watch?v=4dp3VOSTgqA&index=7&list=PLE19A798E49A4AB88>

2. Saziņas situācija pogu veikalā

<https://www.youtube.com/watch?v=xfKqE3Wc-TI&index=3&list=PLE19A798E49A4AB88>

3. Saziņas situācija pirtī

<https://www.youtube.com/watch?v=yqtxgrFHMyQ&index=8&list=PLE19A798E49A4AB88>

SAZIŅAS VEIDI UN TO IEDALĪJUMS PĒC DALĪBNIEKU SKAITA, SAZIŅĀ IZMANTOJAMAJIEM LĪDZEKĻIEM UN NORMATIVITĀTES PAKĀPES

SAZIŅAS IEDALĪJUMS PĒC DALĪBNIEKU SKAITA

Starppersonu saziņa

- Starp atsevišķām personām;
- Dialogs;
- Saziņa ir atgriezeniska.

Publiskā saziņa

- Informācija tiek nodota lielam cilvēku skaitam;
- Lielākoties vienvirziena;
- Mūsdienās var būt arī atgriezeniska;

SAZIŅAS IEDALĪJUMS PĒC IZMANTOTAJIEM LĪDZEKĻIEM

Mutvārdu saziņa

- Ārējā runa – monologs, dialogs, diskusija, debates, saruna, intervija, u. c.
- Iekšējā runa – neizpaužas dzirdamās skaņās vai redzamās rakstu zīmēs, bet to veido vārda izraisītie dzirdes un redzes priekšstati iztēlē, kā arī slēptas skaņu izrunas mikrokustības. Dialogs pašam ar sevi. *Tā nav pie sevis čukstēšana.* Salīdzinot ar ārējo runu, tā ir fragmentāra un saīsināta.

Rakstveida saziņa

- Rakstu forma.
- Vēstules, īsziņas, lietišķie raksti u. c.

SAZIŅAS IEDALĪJUMS PĒC NORMATIVITĀTES PAKĀPES

Privātā saziņa

- Starp privātpersonām;
- Brīvāka;
- Pārstāv paši sevi.

Oficiālā saziņa

- Sabiedriska slāņa, statusa pārstāvji;
- Saziņas kultūra.

Veckāgana, Vēsma. *Latviešu valoda 10. klasei.* 2010. Jelgava: Lielvārds 2010. 130.-140. lpp.

Vārds, uzvārds: _____

2. DARBA LAPA

SAZIŅA

Uzdevums. Strādā patstāvīgi. Izlasi teksta dialogu.

Saruna pa telefonu. Plkst. 20.45 zobārsta Magnusa Aikāsāp dzīvoklī atskan telefona zvans. Uz telefona zvanu atbild Magnusa sieva.

- Sveiki! Te Mārīte. Man ļoti sāp. Vai Jūs varētu rīt no rīta apskatīt, kas tur ar noticis?
- Labvakar! Vai Jūs pareizi piezvanījāt?
- Nu jā, man taču sāp zobs!
- Diemžēl es Jums nevarēšu palīdzēt, mans vīrs šobrīd nav mājās.
- A? (Mārīte nomet klausuli).

Raksturo saziņas situāciju. Atbildi uz jautājumiem.

Saziņas līdzeklis: _____

Saziņas kanāls: _____

Adresāts: _____

Adresants: _____

Saziņas interaktivitāte: _____

Saziņas mērķis: _____

Vieta un laiks: _____

Saziņas temats: _____

Vai saziņas laiks un vieta izvēlēts korekti?

Vai tika sasniegts saziņas mērķis? Atbildi pamato.

Kā tu ieteiktu rīkoties saziņas partneriem?

Vai runas uzvedība atbilst kvalitatīvas, pieklājīgas saziņas normām?

Valodas līdzekļu izvēli ietekmē:

- Saziņas līdzeklis;
- Saziņas kanāls;
- Adresāts;
- Adresants;
- Saziņas interaktivitāte;
- Saziņas mērķis un dominējošā valodas funkcija;
- Vieta un laiks;
- Saziņas temats.

Lokmane, Ilze. Publicistikas valodas vieta funkcionālo paveidu un stilu sistēmā. *No: Valoda: nozīme un forma. Plašsaziņas līdzekļu valoda. LU Filoloģijas un mākslas zinātņu fakultātes Latviešu un vispārīgās valodniecības katedras rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds 2009. 9 lpp.*

RUNAS ETIĶETE

Etīķeti ietekmē audzināšana, reliģija, tautas paražas, klimatiskie apstākļi, politiskais režīms (dažreiz) un valoda, kurā tauta sarunājas [Strautmane 2009:10].

Etīķete ir stingri noteikti uzvedības un izturēšanās priekšraksti, arī ceremoniāli [SV 1999: 208].

Etīķete ir sabiedrībā vai kādā sabiedrības grupā (ģimenē, klasē, darba kolektīvā, sporta komandā, arī cietumā) pieņemti noteikumi, kas nosaka cilvēku saskarsmes ārējās izpausmes [Ķestere 2007:11].

Etīķete ir sabiedrībā pieņemtas vai augstākstāvošu instanču noteiktas uzvedības normas [Gulēna1998:4].

Etīķetes speciālisti nodala:

- uzvedības etīķeti,
- diplomātisko etīķeti,
- lietišķo etīķeti,
- ģērbšanās etīķeti
- runas etīķeti.

Etīķetes ievērošana palīdz izvairīties no neveiklām situācijām, no nedrošības, ja nezinām, kā jārikojas. Piem., uzvedības etīķete paredz noteiktu kārtību iepazīstoties. Vīrieti stāda priekšā sievietei, jaunu cilvēku – gados vecākam, padoto – priekšniekam. Lietišķajā etīķetē kārtību nosaka dienesta stāvoklis, nevis dzimums vai vecums [Līkopa 2003:21].

Runas etīķete ir lingvistiskās (verbālās) un neverbālās uzvedības noteikumu, normu kopums, kas jāievēro cilvēku saskarsmē noteiktā sabiedrībā; viena no cilvēku attiecību ārējām izpausmes formām [VPSV 329]

Runas etīķetes galvenās funkcijas ir komunikatīvā, kontaktdibināšanas, uzmanības piesaistīšanas, pieklājības funkcija u. tml.

Runas etīķete (tāpat kā etīķete vispār) ir noderīga, lai izvairītos no neveiklām situācijām, mazinātu neziņu, šaubas. Izpratne par runas etīķetes normām palīdz saskarsmē ar nepazīstamiem vai mazpazīstamiem cilvēkiem, telefona sarunās, tā ir svarīga, lai apzinātos savas un citu tautu uzvedības kopīgās un atšķirīgās iezīmes.

Runas etīķete ir jāievēro kā mutiskajā, tā rakstiskajā saziņā, ir, piemēram, izstrādāta elektroniskās sarakstes etīķete, tīkla etīķete, telefona sarunu etīķete u. tml.

Terminu „runas etiķete” lieto šaurākā un plašākā nozīmē. Šaurākā nozīmē runas etiķete ir runas formulas (t.i., gatavas izteikuma vienības, ko lieto noteiktās saziņas situācijās, piem., Labu apetīti! Ar labu nakti! Kā klājas? [VPSV 329]), ko izmanto, lai uzsāktu, uzturētu un pabeigtu verbālus kontaktus starp komunikantiem. Plašākā nozīmē ar runas etiķeti saprot sociālās nepieciešamības dēļ radītus noteiktā kultūrā pieņemtus noteikumus, kas regulē saziņas partneru runas uzvedību. Adresanta (adresants – saziņas situācijas dalībnieks, kas izsaka informāciju, resp., runātājs vai rakstītājs) un adresāta (adresāts – saziņas situācijas dalībnieks, kam paredzēta informācija, resp., klausītājs vai lasītājs) uzvedības mehānismus nosaka noteiktu pretnostatījumu jeb opozīciju apzināšanās, piem., savējais / svešais, pazīstams / nepazīstams, jaunākais / vecākais.

Galvenie runas etiķetes *žanri* ir:

- sasveicināšanās,
- atvadīšanās,
- atvairošanās,
- pateikšanās,
- lūgums,
- apsveikums,
- kompliments (svarīgi ir par komplimentu pateikties, ja var, atbildēt ar pretkomplimentu, nevis noliedzoši atvairīties),
- uzslava,
- uzaicinājums,
- atteikums, iebildums,
- draudi u. c.

Žanus iespējams grupēt pēc to nozīmes, tā pamudinājuma nozīme piemīt:

- lūgumam,
- uzaicinājumam,
- pavēlei,
- rīkojumam,
- dažādām prasībām, komandām,

Savukārt ar sociālo kontaktu dibināšanu saistām:

- apsveikumu,

- pateikšanos,
- atvainošanos u. c.

Katram runas etiķetes žanram ir savi sinonīmiski valodas līdzekļi, kuru izvēli nosaka runas situācija, komunikantu savstarpējās attiecības, arī cilvēka inteliģence. Piemēram, sasveicinoties izmantojam frāzes: *Labrīt! Labdien! Labvakar! Sveiki! Sveicināti! Čau!, atvadoties sakām Uz redzēšanos! Atā! Čau! Visu labu! Visu gaišu!*

Tādējādi valodas līdzekļu izmantojums ir sava veida ietvars saziņas situācijai, tie arī norāda, kā komunikanti uztver noteiktu situāciju.

Saukāne, Irita. *Skolēnu runas kultūras attīstīšana*: tiešsaiste. Rīga: Latvijas Universitāte 2010 – 2011. Skatīts: 2016. g. 30. marts.

Vārds, uzvārds: _____

3. DARBA LAPA

SAZIŅAS SITUĀCIJAS

Izlasiet tekstus. Atbildiet uz jautājumiem un veiciet uzdevumus.

A. Draugu telefonsaruna.

- Čau, Zane! Kā sviežas?
- Ir ok. Un tev?
- Nu kaut kā tā. Karoč, es zvanu, jo man vajag, lai tava mamma man atšuj bikšu galus. Sestdien jāiet uz kāzām, bet bikses par garu. Paprasīsi viņai?
- Mammai nebūs laika līdz sestdienai. Viņa Vaivaros.
- Sauļojas?
- Nē, viņa rehabilitācijā.
- Ko tad izdarīja, ka tagad rehabilitācija?
- Viņai bija operācija. Tagad atpūšas.
- Kā? Nesapratu...

B. Saziņa latviešu valodas stundā.

- Labrīt, skolēni! Šodien turpināsim iesākto sarunu par apstākļa vārdu. Lūdzu, uzrakstiet klases pierakstu burtnīcās šīs dienas tēmu: *adverbizācijas problēmas un verbālās vārdkopas ar atkarīgiem adverbiem.*
- Kas jāraksta? Kas tas ir?
- Izlasi kārtīgi un tad sapratīsi.
- Es arī neko nesaprotu!

C. Klasesbiedru sarakste.

- Čau, Liene!
- Sveiks, Aigar!
- Cikos rīt jābūt skolā?
- Skolotājs teica, ka tiekamies 8.00 pie ieejas skolā.

- Un kas jāņem līdzi?
- Aigar, skolotājs visu eklasē uzrakstīja.
- Ā, labi. Paskatīšos. Paldies!
- Lūdzu!
- Līdz rītam!
- Atā!

1. Kuros dialogos vērojamā saziņa ir neveiksmīga? Kāpēc saziņa neizdevās? Pamatojiet savu viedokli.
2. Kurš no dialogiem demonstrē sekmīgu saziņu? Pamato savu viedokli.
3. Vai saziņas situācijās ievērota runas etiķete? Ja nē, kādas normas netika ievērotas?
4. C dialogu pārveidojiet tā, lai saziņa notiktu kontaktā un runas formā.
5. Nosakiet, vai saziņas situācijās saziņa ir runas vai raktu formā, dialogformā vai monoformā, individuāla vai publiska. Pamatojiet savu viedokli.
6. Turpiniet A dialogu un salīdziniet savu un klasesbiedru veikumu.

1.GRUPA

Saziņas veids:

- ✓ Rakstveida saziņa;
- ✓ Starppersonu saziņa;
- ✓ Oficiālā saziņa.

2.GRUPA

Saziņas veids:

- ✓ Rakstveida saziņa;
- ✓ Starppersonu saziņa;
- ✓ Privātā saziņa.

3.GRUPA

Saziņas veids:

- ✓ Rakstveida saziņa;
- ✓ Publiskā saziņa;
- ✓ Privātā saziņa.

4.GRUPA

Saziņas veids:

- ✓ Mutvārdu saziņa;
- ✓ Starppersonu saziņa;
- ✓ Oficiālā saziņa.

5.GRUPA

Saziņas veids:

- ✓ Mutvārdu saziņa;
- ✓ Starppersonu saziņa;
- ✓ Privātā saziņa.

6.GRUPA

Saziņas veids:

- ✓ Mutvārdu saziņa;
- ✓ Publiskā saziņa;
- ✓ Privātā saziņa.

7.GRUPA

Saziņas veids:

- ✓ Mutvārdu saziņa;
- ✓ Publiskā saziņa;
- ✓ Oficiālā saziņa.

Mācību stundas konspekts latviešu valodā

Kā sazinās pasaule? 1. stunda

Klase: 10.

Datums: 23.03.2016.

Stundas temats: Valoda – domu ietērps. /S. Džonsons/

Mērķis:

- Diagnosticēt skolēnu komunikatīvās kompetences līmeni.

Izvirzītie uzdevumi:

- Noskaidrot, vai skolēni izprot saziņas situācijas būtību.
- Konstatēt komunikatīvās problēmas.

Prognozējamais rezultāts:

- Skolēni veiksmīgi veikuši uzdevumus darba lapās.
- Noskaidrots skolēnu komunikatīvās kompetences līmenis.
- Konstatētas skolēnu komunikatīvās kompetences zināšanu nepilnības.

Darba organizācijas formas:

- Individuālais darbs – diagnosticējošā darba veikšana.

Metodes/ metodiskie paņēmieni:

- Patstāvīgs darbs – diagnosticējošais darbs.

Vērtēšana:

- Formatīvā vērtēšana – ievadvērtēšana („ieskaitīts”/ „neieskaitīts”).

Vērtēšanas kritēriji:

- 1. uzdevums:
  - Par katru pareizi atzīmētu atbildi 1 punkts. Kopā 10 punkti.
- 2. uzdevums:
  - Par katru pareizi atbildētu jautājumu 3 punkti. Kopā 12 punkti.
- 3. uzdevums:
  - Par katru pareizi atzīmētu variantu 1 punkts. Kopā 4 punkti.
- 4. uzdevums:
  - Uzrakstīts dialogs, lietojot iederīgas pieturzīmes, – 3 punkti. Uzrakstīts īss runas uzvedības raksturojums – 1 punkts. Pareizi norādīts, vai saziņa ir veiksmīga vai neveiksmīga – 1 punkts. Kopā 10 punkti.

- Iegūstamo punktu skaits – 36 punkti.
- Vērtējums „ieskaitīts” sākot no 18 punktiem jeb 50%.

Nepieciešamie materiāli:

- Darba lapas – 1. pielikums.

Izmantotā literatūra/ avoti:

- **Veckāgana, Vēsma.** *Latviešu valoda 10. klasei.* Jelgava: Lielvārds 2010. 130.-140. lpp. [978-9984-11-305-0 ISBN]
- **Kļaviņa, Sarma.** *Valodas daba:* Ievads vispārīgajā valodniecībā. Lielvārde: Lielvārds 1997. 8.-22.lpp. [9984-11-115-6 ISBN]
- **Laiveniece, Diāna.** *Valodas metodikas didaktiskie jautājumi.* Rīga: Raka 2000. [9984-15-220-0 ISBN]
- **Lauze Linda.** *Ikdienas saziņa: vienkāršs teikums latviešu sarunvalodā.* Liepāja: LiePA 2004. 34.-38.lpp. [9984-754-31-6]
- **1. attēls** *Woman talking on phone while cooking.*
Piekluve: http://classroomclipart.com/images/gallery/Clipart/Kitchen/TN_woman-talking-on-phone-while-cooking.jpg
Skatīts: 17.03.2016.
- **2. attēls** *Anger-Management.*
Piekluve: <http://www.gigglescoop.com/wp-content/uploads/2015/02/angry-person-clip-art-Anger-Management-232x300.png>
Skatīts: 17.03.2016.
- **3. attēls** *Stop-sign.*
Piekluve: <http://clipartbold.com/wp-content/uploads/2016/02/Clipart-of-stop-sign-stop-hand-sign-csp1-search-clip-art.jpg>
Skatīts: 17.03.2016.
- **4. attēls** *Cute little girls drinking tea.*
Piekluve: <http://images.clipartpanda.com/friends-drinking-coffee-27264527-cute-little-girls-drinking-tea.jpg>
Skatīts: 17.03.2016.
- **5. attēls** *Smurf and smurfette.*
Piekluve:
http://img09.deviantart.net/74c4/i/2013/236/a/d/admiralbubbles_to_radspyro_rad_smurf_and_smurfette_by_smurflove25-d6jlr06.png

Skatīts: 19.03.2016.

- **6. attēls** *Smurfs*.

Piekļuve: [http://3.bp.blogspot.com/-](http://3.bp.blogspot.com/-Pdbt2WFaJy0/UMjVmq2M3HI/AAAAAACGuI/zwm89ecL8qM/s1600/Smurfs_clip)

[Pdbt2WFaJy0/UMjVmq2M3HI/AAAAAACGuI/zwm89ecL8qM/s1600/Smurfs_clip](http://3.bp.blogspot.com/-Pdbt2WFaJy0/UMjVmq2M3HI/AAAAAACGuI/zwm89ecL8qM/s1600/Smurfs_clip)
[art38.gif](#)

Skatīts: 19.03.2016.

Stundas norise:

Skolotāja sasveicinās ar skolēniem un informē, ka šajā mācību stundā tiks aizsākta jauna tēma par valodas sazinās funkciju un valodas lomū saziņā, kā arī prasmi īstenot šo funkciju. Skolēnu līdzšinējās zināšanas tiks pārbaudītas ar diagnosticējošu darbu, kuru vērtēts ar „ieskaitīts”/ „neieskaitīts”.

Skolēniem izdalīta diagnosticējošā darba lapas par valodas sazinās funkciju/ valodas lomū saziņā *1. pielikums* un skolēni tiek iepazīstināti ar uzdevumu nosacījumiem. Skolotāja pārliecinās, ka visi skolēni sapratuši uzdevumus un novēl veiksmi darbā, aicina netraucēt citam citu.

Kamēr skolēni veic patstāvīgo darbu, skolotāja uzrauga disciplīnu stundas laikā. Kad mācību stunda tuvojas nobeigumam, atgādina, ka līdz darba nodošanai atlikušas 5 minūtes.

Skolotāja dara zināmu, ka darba izpildes laiks ir beidzies un nepieciešams nodot diagnosticējošā darba lapas.

Skolotāja pasaka paldies skolēniem par darbu stundā, novēl labi pavadīt atlikušo dienu un atvadās.

Mācību stundas konspekts latviešu valodā

Kā sazinās pasaule? 2., 3. stunda

Klase: 10.

Datums: 30.03.2016.

Stundas temats:

- Saziņa – domu apmaiņa un jaunas informācijas ieguve.

Mērķis:

- Radīt padziļinātu priekšstatu par saziņas veidiem un to iedalījumu, attīstīt prasmi izvēlēties tiem atbilstošu valodas līdzekli.

Izvirzītie uzdevumi:

- Atsaukt atmiņā, kādas ir valodas funkcijas un kas raksturīgs tām;
- Nostiprināt skolēnu zināšanas par verbālo un neverbālo valodu, kā vienu no saziņas iedalījumiem;
- Pilnveidot skolēnu prasmi izvēlēties komunikatīvajam mērķim atbilstošu saziņas veidu un valodas līdzekļus.

Prognozējamais rezultāts:

- Skolēni zinās, kas ir valodas funkcijas, pratīs raksturot tās;
- Jauniešiem būs padziļināta izpratne par verbālo un neverbālo valodu;
- Skolēni zinās, kāds ir saziņas iedalījums pēc dalībnieku skaita, saziņā izmantojamiem līdzekļiem un normatīvātes pakāpes;
- Skolēni pratīs strādāt gan grupās, gan pāros;
- Skolēni prot raksturot saziņu.

Darba organizācijas formas:

- Frontālais darbs;
- Grupu darbs;
- Individuālais darbs.

Metodes/ metodiskie paņēmieni:

- Grupu darbs;
- Grupu darba prezentēšana;
- Video demonstrēšana;
- Lingvistisks uzdevums.

Vērtēšana:

- Formatīvā vērtēšana – kārtējā vērtēšana (aprakstoši (mutiski) – komentāri, ieteikumi, uzslavas).

Mācību līdzekļi, metodiskie palīg līdzekļi:

- **Veckāgana, Vēsma.** Latviešu valoda 10. klasei. 2010. Jelgava: Lielvārds 2010. 130.-140. lpp. [978-9984-11-305-0 ISBN];
- Informatīvs materiāls par saziņas veidiem *6. pielikums*.

Nepieciešamie materiāli:

- Kartītes darba grupu sadalīšanai – 2. pielikums;
- „Valoda ir ietekmēšanas līdzeklis” – 3. pielikums;
- Darba lapas ar valodas funkcijām – 4. pielikums;
- 1. darba lapa – 5. pielikums;
- Dators, projektors, ekrāns;
- Videostāsti – 6. pielikums;
- Informatīvs materiāls par saziņas veidiem un to iedalījumu – 7. pielikums;
- 2. darba lapa – 8. pielikums.

Izmantotā literatūra un avoti:

- **Kļaviņa, Sarma.** *Valodas daba:* Ievads vispārīgajā valodniecībā. Lielvārde: Lielvārds 1997. 8.-22.lpp. [9984-11-115-6 ISBN]
- **Apsalons, Edmunds.** *Valodas lietojums loģika:* Ievads elementārajā loģikā un zinātniskajā argumentācijā. Kultūras zinātnes un filozofija. Rīgā: Zvaigzne ABC 2011. [978-9934-0-2340-8 ISBN]
- **Lauze, Linda.** *Ikdienas saziņa: vienkāršs teikums latviešu sarunvalodā.* Liepājā: LiePA 2004. [9984-754-31-6 ISBN]
- **Laiveniece, Diāna.** *Valodas metodikas didaktiskie jautājumi.* Rīga: Raka 2000. [9984-15-220-0 ISBN]
- **1. attēls** *How to Increase Your Social Influence*
Piekļuve: <http://www.personalbrandingblog.com/how-to-increase-your-social-influence/>
- **2. attēls** *Intro Exploration*
Piekļuve: https://www.rit.edu/kgcoe/sites/rit.edu.kgcoe/files/styles/resource_image/public/Intro_Exploration.jpg?itok=eu_Hbs2k
- **3. attēls** *Critical thinking*
Piekļuve: <http://netdna.cobyblogger.com/images/critical-thinking.jpg>

- **4. attēls** *Energy of human mind*
Piekļuve: <http://www.kurzweilai.net/images/energy-of-human-mind-512x384.jpg>
- **5. attēls** *Comm*
Piekļuve: <http://youtechassociates.com/wp-content/uploads/2016/01/comm.jpg>
- **6. attēls** *Languages*
Piekļuve: <http://www.lausti.com/articles/internet/languages.jpg>
- **1. Video** *Saziņas situācija muzejā*
Piekļuve: <https://www.youtube.com/watch?v=4dp3VOSTgqA&index=7&list=PLE19A798E49A4AB88>
- **2. Video** *Saziņas situācija pogu veikalā*
Piekļuve: <https://www.youtube.com/watch?v=xfKqE3Wc-TI&index=3&list=PLE19A798E49A4AB88>
- **3. Video** *Saziņas situācija pirtī*
Piekļuve: <https://www.youtube.com/watch?v=yqtxgrFHMyQ&index=8&list=PLE19A798E49A4AB88>

Stundas norise:

Skolotāja sasveicinās ar skolēniem, informē, ka šajā mācību stundā turpinās sarunu par valodas funkcijām un apskatīs saziņas veidus. Skolēni tiek aicināti izlozēt vienu kartīti, uz kuras norādīta darba grupa. *2.pielikums* Skolēni sadalās piecās darba grupās – katrā grupā trīs skolēni.

Skolotāja pastāsta, ka skolēniem nepieciešams izveidot „vizītkarti” izlozētajai valodas funkcijai. Paskaidro, ka nepieciešams raksturot saziņas funkciju. Informē, ka drīkst izmantot pieejamos informācijas avotus.

Klasē kopīgi tiek izstrādāts piemēts – „Valoda ir ietekmēšanas līdzeklis”, uzsverot svarīgāko par šo funkciju. *3.pielikums*

Katra darba grupa saņem darba lapu ar vienu valodas funkciju *4.pielikums* un katrs skolēns saņem darba lapu pierakstu veikšanai. *5.pielikums* Skolotāja pārliecinās, ka skolēni sapratuši uzdevumu un novēl veiksmi darbā. Skolēni grupās veic uzdevumu.

Metot metamo kauliņu, skolotāja izlozē darba grupu prezentēšanas secību. Pirmā grupa tiek aicināta prezentēt savu veikumu, bet pārējās grupas veic pierakstus savās latviešu valodas pierakstu burtnīcās, akcentējot svarīgāko par attiecīgo valodas funkciju. Visas grupas pēc kārtas prezentē sagatavoto materiālu. Skolotājs uzslavē skolēnus par labi paveiktu darbu.

Lai atkārtotu saziņas kultūras un veiksmīgas saziņas nosacījumus, skolotāja aicina noskatīties Valsts valodas aģentūras veidotos videostāstus par latviešu valodu „Domā, kā runā!”. Videostāstos redzams valodas lietojums dažādās ikdienas situācijās – veikalā, muzejā, pirtī u. c. *6.pielikums* Skolēni ar interesi skatās videostāstus, izdara secinājumus un veic pierakstus.

Skolēniem tiek izdalīts informatīvs materiāls par saziņas veidiem un to iedalījumu pēc dalībnieku skaita, saziņā izmantojamajiem līdzekļiem un normativitātes pakāpes. *7.pielikums* klase kopīgi iepazīstas ar izdales materiālu un uzdod jautājumus, ja kaut kas ir neskaidrs.

Skolotāja aicina veikt praktisku uzdevumu un izdala darba lapas *8.pielikums* Kad skolēni pabeiguši uzdevumu, aicina kopīgi pārrunāt uzdevuma rezultātus un aprakstoši (mutiski) novērtē skolēnu veikumu.

Skolotāja uzslavē skolēnus par labi paveiktu darbu un atvadās, novēlot labi pavadīt atlikušo dienu.

Mācību stundas konspekts latviešu valodā

Kā sazinās pasaule? 4., 5. stunda

Klase: 10.

Datums: 06.04.2016.

Stundas temats:

- Valoda nevar būt bez domas, doma var būt bez valodas. /Rainis/

Mērķis:

- Attīstīt prasmi izvēlēties saziņas veidam atbilstošus valodas līdzekļus.

Izvirzītie uzdevumi:

- Atsaukt atmiņā faktorus, kuri ietekmē valodas līdzekļu atlasī dažādās saziņas situācijās.
- Pilnveidot skolēnu zināšanas par valodas etiķeti.
- Pilnveidot skolēnu prasmi pāriet no viena saziņas veida citā.
- Mācīt izprast jēdzienus „runas forma/ rakstu forma”, „dialogforma/ monoforma”, „individuālā saziņa/ publiskā saziņa”, „neoficiālā saziņa/ oficiālā saziņa”.
- Attīstīt skolēnu prasmi analizēt saziņas situācijas un izvēlēties valodas līdzekli atbilstoši saziņas situācijai.

Prognozējamais rezultāts:

- Skolēni zina, kādi faktori ietekmē valodas līdzekļu izvēli dažādās saziņas situācijās.
- Skolēni zina valodas etiķetes nozīmi.
- Skolēni māc pāriet no viena saziņas veida citā.
- Skolēni izprot jēdzienus „runas forma/ rakstu forma”, „dialogforma/ monoforma”, „individuālā saziņa/ publiskā saziņa”, „neoficiālā saziņa/ oficiālā saziņa”.
- Skolēni prot izvērtēt dažādas saziņas situācijas.
- Skolēni prot izvēlēties piemērotāko valodas līdzekli atbilstoši saziņas veidam.

Darba organizācijas formas:

- Frontālais darbs;
- Individuālais darbs;
- Darbs grupās.

Metodes/ metodiskie paņēmieni:

- Skolotāja ievadvārdi;
- Mācību dialogs;
- Skolotāja lekcija;
- Pāru darbs.

Vērtēšana:

- Formatīvā vērtēšana – kārtējā vērtēšana (aprakstoši (mutiski) – komentāri, ieteikumi, uzslavas).

Mācību līdzekļi, metodiskie palīg līdzekļi:

- **Veckāgana, Vēsma.** Latviešu valoda 10. klasei. 2010. Jelgava: Lielvārds 2010. 130.-140. lpp. [978-9984-11-305-0 ISBN].

Nepieciešamie materiāli:

- Groziņš ar krāsainām bumbiņām, kuras ietītas vienādas krāsas papīrā, skolēnu sadalīšanai pāros;
- 3. darba lapa – 11. pielikums.

Izmantotā literatūra un avoti:

- **Lokmane, Ilze.** Publicistikas valodas vieta funkcionālo paveidu un stilu sistēmā. *No: Valoda: nozīme un forma. Plašsaziņas līdzekļu valoda. LU Filoloģijas un mākslas zinātņu fakultātes Latviešu un vispārīgās valodniecības katedras rakstu krājums.* Rīga: LU Akadēmiskais apgāds 2009. 9 lpp.
- **Apsalons, Edmunds.** *Valodas lietojums loģika:* Ievads elementārajā loģikā un zinātniskajā argumentācijā. Kultūras zinātnes un filozofija. Rīgā: Zvaigzne ABC 2011. [978-9934-0-2340-8 ISBN]
- **Kļaviņa, Sarma.** *Valodas daba:* Ievads vispārīgajā valodniecībā. Lielvārde: Lielvārds 1997. 8.-22.lpp. [9984-11-115-6 ISBN]
- **Laiveniece, Diāna.** *Valodas metodikas didaktiskie jautājumi.* Rīga: Raka 2000. [9984-15-220-0 ISBN]
- **Saukāne, Irita.** *Skolēnu runas kultūras attīstīšana: tiešsaiste.* Rīga: Latvijas Universitāte 2010 – 2011. Skatīts: 2016. g. 30. marts.
Piekluve:http://profizgl.lu.lv/pluginfile.php/33482/mod_resource/content/0/Irita_Saukane/Ieguldijums_tava_nakotne/4.pdf
- **Gavriliņa, Margarita, Vulāne, Anna, Jurgīte, Lilija, Laugule, Velga.** *Latviešu valodas gramatika funkcionālā aspektā.* Rīga: Latvijas Universitāte 2007 – 2013. Skatīts: 2016. g. 30. marts.
Piekluve:http://profizgl.lu.lv/pluginfile.php/34099/mod_resource/content/0/A.Vulaane_M.Gavrilina_LVGFA/AVMG_skoleni_1_1_.pdf

Stundas norise:

Skolotāja sasveicinās ar skolēniem un informē par stundas mērķi – „attīstīt prasmi izvēlēties saziņas veidam atbilstošus valodas līdzekļus”. Sarunu sāk ar Raiņa vārdiem – „valoda nevar būt bez domas, doma var būt bez valodas”.

Skolotāja aicina nosaukt to, kas visvairāk ietekmē valodas līdzekļu izvēli dažādās saziņas situācijās *9. pielikums*. Skolēni apdomājas un sauc saziņas pazīmes: saziņas līdzeklis, adresants, adresāts, vieta un laiks, saziņas tēma u. c. Klasē tiek izrunātas saziņas pazīmes un to piemēri.

Lai skolēni izprastu runas etiķeti un tās nozīmi, skolotāja pastāsta, ka etiķete ir stingri noteikti uzvedības un izturēšanās priekšraksti, arī ceremoniāli, etiķete ir sabiedrībā vai kādā sabiedrības grupā (ģimenē, klasē, darba kolektīvā, sporta komandā, arī cietumā) pieņemti noteikumi, kas nosaka cilvēku saskarsmes ārējās izpausmes un sabiedrībā pieņemtas vai augstākstāvošu instanču noteiktas uzvedības normas. Skolēni tiek aicināti veikt pierakstus klases pierakstu burtnīcās.

Skolotāja stāsta *10. pielikums*, ka Etiķetes speciālisti nodala uzvedības etiķeti, diplomātisko etiķeti, lietišķo etiķeti, ģērbšanās etiķeti, runas etiķeti. Runas etiķetes galvenās funkcijas ir komunikatīvā, kontaktdibināšanas, uzmanības piesaistīšanas, pieklājības funkcija u. tml.

Runas etiķete (tāpat kā etiķete vispār) ir noderīga, lai izvairītos no neveiklām situācijām, mazinātu neziņu, šaubas. Izpratne par runas etiķetes normām palīdz saskarsmē ar nepazīstamiem vai mazpazīstamiem cilvēkiem, telefona sarunās, tā ir svarīga, lai apzinātos savas un citu tautu uzvedības kopīgās un atšķirīgās iezīmes.

Runas etiķete ir jāievēro kā mutiskajā, tā rakstiskajā saziņā, ir, piemēram, izstrādāta elektroniskās sarakstes etiķete, tīkla etiķete, telefona sarunu etiķete u. tml.

Etiķetes ievērošana palīdz izvairīties no neveiklām situācijām, no nedrošības, ja nezinām, kā jārīkojas. Piem., uzvedības etiķete paredz noteiktu kārtību iepazīstoties. Vīrieti stāda priekšā sievietei, jaunu cilvēku – gados vecākam, padoto – priekšniekam. Lietišķajā etiķetē kārtību nosaka dienesta stāvoklis, nevis dzimums vai vecums.

Runas etiķete ir verbālās un neverbālās uzvedības noteikumu, normu kopums, kas jāievēro cilvēku saskarsmē noteiktā sabiedrībā; viena no cilvēku attiecību ārējām izpausmes formām.

Galvenie runas etiķetes žanri ir sasveicināšanās, atvadīšanās, atvainošānās, pateikšanās, lūgums, apsveikums, kompliments (svarīgi ir par komplimentu pateikties, ja var, atbildēt ar pretkomplimentu, nevis noliedzoši atvairīties), uzslava, uzaicinājums, atteikums, iebildums, draudi u. c.

Katram runas etiķetes žanram ir savi sinonīmiski valodas līdzekļi, kuru izvēli nosaka runas situācija, komunikantu savstarpējās attiecības, arī cilvēka inteliģence. Piemēram, sasveicinoties izmantojam frāzes Labrīt! Labdien! Labvakar! Sveiki! Sveicināti! Čau!, atvadoties sakām Uz redzēšanos! Atā! Čau! Visu labu! Visu gaišu!

Tādējādi valodas līdzekļu izmantojums ir sava veida ietvars saziņas situācijai, tie arī norāda, kā komunikanti uztver noteiktu situāciju.

Skolēni, iepazīnušies ar runas etiķeti, tiek aicināti izlozēt pārus, lai veiktu nākamo uzdevumu. Skolotāja sagatavojusi groziņu ar dažādu krāsu bumbiņām, kuras ietītas vienādas krāsas papīros. Skolēni sadalās pāros – katram pārim vienādas krāsas bumbiņas.

Katrs pāris saņem skolotājas sagatavotu tekstu *11. pielikums*. Skolēniem jāizlasa dotie dialogi, jāatbild uz jautājumiem un jāveic uzdevumi.

Skolēni strādā pāros. Pabeigušu uzdevumu, skolēni prezentē gūto rezultātu. Kopīgi tiek izvērtēts paveiktais. Skolotāja skolēnus vērtē aprakstoši (mutiski) ar komentāriem, ieteikumiem un uzslavām.

Mācību stundas konspekts latviešu valodā

Kā sazinās pasaule? 6., 7. stunda

Klase: 10.

Datums: 13.04.2016.

Stundas temats:

- Runā, ko runādams, apdomā labi.

Mērķis:

- Konstatēt skolēnu zināšanas un prasmes par valodas komunikatīvo funkciju un prasmi īstenot šo funkciju saziņas situācijās.

Izvirzītie uzdevumi:

- Noskaidrot, vai skolēni izprot saziņas veidus.
- Pārbaudīt, vai skolēni, modelējot saziņas situācijas, izvēlas atbilstošus valodas līdzekļus.
- Skolēni modelē un demonstrē saziņas situāciju un izvērtē to.

Prognozējamais rezultāts:

- Skolēni zina un izprot saziņas veidus.
- Skolēniem radusies izpratne par valodas līdzekļu lietojumu dažādās valodas situācijās.
- Skolēni praksē lieto gūtās zināšanas par valodas saziņas funkciju/ valodas lomu saziņā un prasmi īstenot šo funkciju, modelējot saziņas situāciju un izvērtējot to.
- Skolēni māk strādāt grupās.
- Skolēni veic pašnovērtējumu.

Darba organizācijas formas:

- Darbs grupās;
- Individuālais darbs.

Metodes/ metodiskie paņēmieni:

- Grupu darbs;
- Konstatējošs darbs;
- Lomu spēle;
- Pašizvērtējums;

Vērtēšana:

- Formatīvā vērtēšana – kārtējā vērtēšana (aprakstoši (mutiski) – komentāri, ieteikumi, uzslavas);
- Pašnovērtējums (aprakstoši (rakstiski), balles);

- Summatīvā vērtēšana (balles).

Vērtēšanas kritēriji:

- Modelētas saziņas situācijas prezentēšana:
  - Ievērota runas etiķete – 3 punkti. Izmantoti saziņai atbilstoši valodas līdzekļi – 4 punkti. Veiksmīgi prezentēta saziņas situācija – 2 punkti. Kopā 9 punkti.
- Darba lapa:
  - Demonstrēti dotie saziņas veidi – 3 punkti. Iederīgi lietotas pieturzīmes – 4 punkti. Korekti norādītas saziņu raksturojošās pazīmes – 8 punkti. Kopā 15 punkti.
- Iegūstamo punktu skaits – 24 punkti.

Nepieciešamie materiāli:

- Uzdevums – 12. pielikums;
- Darba lapa – 13. pielikums.

Izmantotā literatūra:

- **Veckāgana, Vēsma.** *Latviešu valoda 10. klasei.* Jelgava: Lielvārds 2010. 130.-140. lpp. [978-9984-11-305-0 ISBN]
- **Kļaviņa, Sarma.** *Valodas daba: Ievads vispārīgajā valodniecībā.* Lielvārde: Lielvārds 1997. 8.-22.lpp. [9984-11-115-6 ISBN]
- **Laiveniece, Diāna.** *Valodas metodikas didaktiskie jautājumi.* Rīga: Raka 2000. [9984-15-220-0 ISBN]

Stundas norise:

Skolotāja sasveicinās ar skolēniem un informē, ka šajā mācību stundā tiks pārbaudītas viņu gūtās zināšanas par valodas saziņas funkciju un valodas lomu saziņā kā arī prasmi īstenot šo funkciju.

Tā kā darbs jāveic grupās, skolotāja aicina skolēnus izlozēt uzdevumu un sadalīties grupās, kuras norādītas uz izlozētās uzdevuma lapas. *12. pielikums* Kamēr skolēni dalās grupās, skolotāja izdala darba lapas pierakstu veikšanai. *13. pielikums*

Klase tiek iepazīstināta ar saziņas situācijas modelēšanas nosacījumiem. Skolotāja pārlicinās, ka visi skolēni ir sapratuši uzdevumu. Ja kādam ir jautājums par darba izpildi, skolotāja atbild uz to. Skolotāja aicina netraucēt citam citu darba gaitā.

Skolēni modelē saziņas situācijas, aizpilda darba lapu un veic pašnovērtēšanu. Kad pabeiguši saziņas situāciju modelēšanu, skolēni prezentē sagatavoto materiālu. Skolotāja aicina prezentēt tādā secībā, kā izlozēts uzdevums.

Skolēnu prezentētās saziņas situācijas skolotāja novērtē aprakstoši (mutiski) ar komentāriem, ieteikumiem un uzslavām. Kad visas grupas prezentējušas savas saziņas situācijas, skolotāja aicina nodot darba lapas un atvadās no skolēniem.

3. uzdevums.

Aplūko attēlu un atzīmē pareizo apgalvojumu! (4 punkti)

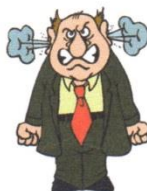
3p.

- + Attēlā attēlota verbāla saziņa.
- Attēlā attēlota neverbālā saziņa.

- Attēlā attēlota verbāla saziņa.
- + Attēlā attēlota neverbālā saziņa.

- + Attēlā attēlota verbāla saziņa.
- + Attēlā attēlota neverbālā saziņa.

- + Attēlā attēlota verbāla saziņa.
- + Attēlā attēlota neverbālā saziņa.

4. uzdevums.

Aplūko attēlus! Lūdzu, uzraksti attēlam atbilstošu dialogu un īsu runas uzvedības raksturojumu! Norādi vai saziņa ir veiksmīga vai neveiksmīga! (10 punkti)

3 „Sveika, daudz laimes dzimšanas dienā,”
sacijs spāznutais smurfs sniedzot puķes
meitenei.
„Ah, liels paldies,” pārsteigta atbildēja smurfs
meitene.

3 „Tu atkal uzkūrēsi,” šmeļoties sacijs launais
smurfs.
Pārsteigts un pavisam dusmīgs otrs smurfs
atbildēja: „Tu esi ļoti launus, es ar tevi vairāk
nedraudzējos šos!”

14p.
ni LE

DIAGNOSTICĒJOŠAIS DARBS 10. KLASEI

Vārds, uzvārds:

VALODAS SAZIŅAS FUNKCIJA/ VALODAS LOMA SAZIŅĀ

Veiksmi darbā!

1. uzdevums.

Atzīmē pareizos varinātus ar „x”! (Par katru pareizu atbildi 1 punkts.) 7p

❖ Kuras ir valodas funkcijas? + ☒ Domu, jūtu, gribas izteikšana; ☐ Valodas situācijas atspoguļošana; + ☒ Sazināšanās; ☒ Ietekmēšana. ❖ Sazināties var... + ☒ ar vārdiem. ☒ bez vārdiem. - ☒ ar domām.	❖ Kuri ir runas veidi? + ☒ Informatīvā runa; + ☒ Svētku runa; ☐ Apmelošanas runa; ☒ Pārliecināšanas runa; ❖ Saziņas situāciju raksturo: ☐ Laikapstākļi; + ☒ Saziņas partneri; + ☒ Saziņas saturs.

2. uzdevums.

Atbildi uz jautājumiem! (12 punkti.) 4p

❖ Kas ir saziņa? 1
komunikācija starp cilvēkiem.

❖ Kādi ir saziņas komponenti? 1
Pirmkārt divi cilvēki, māca runāt.

❖ Kāda ir veiksmīga saziņa? 1
Ja netiek pieļautas pauzes, vienmēr atbild pēc, ko runāt.

❖ Kas ir saziņas kultūra? 1
Atvairīgs no cilvēka ar, kurš tu runā. Piemēram, ar draugu runāsi citādā, nekā ar vecākiem vai vecvecākiem.

3. uzdevums.

Aplūko attēlu un atzīmē pareizo apgalvojumu! (4 punkti) 3p.

- + Attēlā attēlota verbāla saziņa.
- Attēlā attēlota neverbālā saziņa.

- Attēlā attēlota verbāla saziņa.
- Attēlā attēlota neverbālā saziņa.

- + Attēlā attēlota verbāla saziņa.
- Attēlā attēlota neverbālā saziņa.

- + Attēlā attēlota verbāla saziņa.
- Attēlā attēlota neverbālā saziņa.

4. uzdevums.

Aplūko attēlus! Lūdzu, uzraksti attēlam atbilstošu dialogu un īsu runas uzvedības raksturojumu! Norādi vai saziņa ir veiksmīga vai neveiksmīga! (10 punkti) 0p.

28p.

14p.

DIAGNOSTICĒJOŠAIS DARBS 10. KLASEI

Vārds, uzvārds:

VALODAS SAZIŅAS FUNKCIJA/ VALODAS LOMA SAZIŅĀ

Veiksmi darbā!

1. uzdevums.

Atzīmē pareizos varinātus ar „x”! (Par katru pareizu atbildi 1 punkts.) 8p.

- ❖ Kuras ir valodas funkcijas?
  - + Domu, jūtu, gribas izteikšana;
  - Valodas situācijas atspoguļošana;
  - + Sazināšanās;
  - Ietekmēšana.
- ❖ Kuri ir runas veidi?
  - + Informatīvā runa;
  - Svētku runa;
  - Apmelošanas runa;
  - + Pārliecināšanas runa;
- ❖ Sazināties var...
  - + ar vārdiem.
  - + bez vārdiem.
  - ar domām.
- ❖ Saziņas situāciju raksturo:
  - Laikapstākļi;
  - + Saziņas partneri;
  - + Saziņas saturs.

2. uzdevums.

Atbildi uz jautājumiem! (12 punkti.) 8

- ❖ Kas ir saziņa? ³
 Saziņa ir veids, kā kontaktēties savā starpā, sazināties, vai sazinoties rakstiski.
- ❖ Kādi ir saziņas komponenti? ²
 daļi saziņa notiek in jābūt - saziņas partnerim, vienotai saziņas valodai, saziņas partneri vienam pret otru.
- ❖ Kāda ir veiksmīga saziņa? ³
 Veiksmīga saziņa ir tad kad partneri saprot viens otru un spēj sadarboties bez konfliktu.
- ❖ Kas ir saziņas kultūra? ⁰
 Saziņas kultūra ir tad kad vienota tauta runā un saziņas vienota valodā, saziņas veidā.

Saziņas līdzeklis: Rakstveida

Saziņas kanāls: Internets

Adresāts: Viens

Adresants: skolēns

Saziņas interaktivitāte: Vēlāss

Saziņas mērķis un dominējošā funkcija: Informācijas, ^{veidošana} veidošana

Vieta un laiks: Mājas un 22:00

Saziņas tēma: Mājas darbu apraide, grūtās nedēļas izjūtas un plāni nedēļas nogalei.

- yow!

- Ā Tu izpildīji fizikas mājas darbu?

- Labi, tad vari pateikt, ko $F = Tu$ lini, "+" vieta pirmajā formulā?

- Ā paldies! Tagad man viss savāk.

- Ā man tas pats. Ā Man jau apūka šito svārstu pildīt, jo uz zīdānu
tū vēl ģeogrāfija jāpilda, bet es laikan nupildīju, jo m. ļoti nān mēgs.

- Ā, protams, man viss jau tam iz sagatavots. Tu kaut ko esi darījis?

- ko Tu darīsi nedēļas nogalei?

- Ā m. ļabi, tad neko. Es tad iesu gulēt. Atā!

Pašnovērtējums: Es domāju, ka mūsu prezentācija bija laba, tāpēc cerēšu arī uz labu atzīmi.

Saziņas līdzeklis: Rakstveida

Saziņas kanāls: Internets

Adresāts: Viens

Adresants: Sotēns

Saziņas interaktivitāte: Nē

Saziņas mērķis un dominējošā funkcija: Informācijas apmaiņai un viedokļu apmaiņai

Vieta un laiks: Mājas un 22.00

Saziņas tēma: Mājas darba apspriede, grūtas nedēļas izjūtas un plāni nedēļas nogalei.

- ooo!

- Jā, *laiki, viegli laiki!

- Ah... Jā, laiki jābūt mēģināšanai sākt darbu laiks.

- Es pat pie tās mājas oļķeļas visu visu nosēdēju.

- A, pavisam, aizmirsu par to! Es jau gūlēt gūlēt. Pagar, tu ZPD prezentēsi?

- Jā, kaut ko izdomāju, bet katrā daudzi vēl jādomā.

- Man lūgumu spēle abos brīvdienās.

- Nu laiki, atā!

Pašnovērtējums: Es domāju, ka mana prezentācija bija pietiekami laba.

Saziņas līdzeklis: mutvārdu azīna

Saziņas kanāls: tiešs kontakts

Adresāts: klasesbiedrs

Adresants: persona

Saziņas interaktivitāte: tiešs

Saziņas mērķis un dominējošā funkcija: noskaidrot nākamās stundas

Vieta un laiks: skola 9:30

Saziņas tēma: mācību stundas

E Čau, kāda ir nākošā stunda?

A Nākamā ir fizika.

E Tu vispildīji mājasdarbu?

A Nē, neizpildīju

E Es arī nē, laikam būs jāiet uz konsultāciju

A Man arī tad būs laikam jāiet

E Un kāda stunda ir pēc fizikas?

A Ģeogrāfija

E Tu uzrakstīji ģeogrāfijā eseju?

A Jā, un tu?

E Es uzrakstīju, bet manuprāt nepareizi

A Vai tu literatūrā sāki lasīt grāmatu?

E Jā, bet man liekas, ka nepaspēju izlasīt līdz beigām.

A Es jau izlasīju, kāpēc tu nesāki agrāk lasīt?

E Man bija daudz citi mājasdarbi kurus pildīt.

A Ejam uz fiziku?

E Labi

Pār vērtējums - 8 manuprāt man viss šajā darbā sanāca un bija pareizi.

Uzdevums nebija pārāk sarežģīts, varēja labi saprast

5. GRUPA

Saziņas līdzeklis: mutvārdu raziņa

Saziņas kanāls: tiešā kontaktā

Adresāts: klasesbiedrs

Adresants: persona

Saziņas interaktivitāte: tiešā kontaktā

Saziņas mērķis un dominējošā funkcija: noskaidrot nākamās stundas

Vieta un laiks: skola 9:30

Saziņas tēma: mācību stundas

E: Čau, kāda ir nākamā stunda?

A: Nākamā stunda ir fizika.

E: Tu izpildīji mājasdarbu?

A: Nē, neizpildīju.

E: En arī nē, laikam lūn jāiet uz konsultācijām.

A: Laikam man arī lūn jāiet.

E: Un kāda stunda ir pēc fizikas?

A: Ģeogrāfija.

E: Tu uzrakstīji ģeogrāfijā eseju?

A: Jā, un tu?

E: Es uzrakstīju, bet, manuprāt, nepareizi.

A: Vai tu literatūrā nāki ^{lasīt} grāmatu?

E: Jā, bet man liekas, ka nepaspēju izlasīt līdz beigām.

A: En jau izlasīju, kāpēc tu nesāki agrāk ~~sākt~~ lasīt grāmatu?

E: Man bija daudz citi mājasdarbi, kurus pildīt.

A: Ejam uz fiziku?

E: Labi.

Pašnovērtējums: Manuprāt, es dialogu izraustīju labi un izpata uzdevuma mērķi un noteikumus. Man šis uzdevums šķita viegls.

3. GRUPA

Saziņas līdzeklis: Rakstveida ziņojums

Saziņas kanāls: Internetā, puse,

Adresāts: veicināt citiem pēc vajadzības pūnāpa.

Adresants: līdzāde, kas šādi pieņem citiem vajadzību.

Saziņas interaktivitāte: netiek saņemta komentāri

Saziņas mērķis un dominējošā funkcija: Informēt citiem grupu.

Vieta un laiks: 19:30, adrešāta mācītā.

Saziņas tēma: Darva "Schwedbank" centās informēt citiem par parādājumiem,
no vieni sniedz, kas šādi patērētā in patēriņa kredītu auto iegādei.

Reizēm labāk ir aizņemtus,
Nevis kāpt!

Patēriņa kredītu auto iegādei

kāds 12 000 euru.

30% atlāide

veicināt mācītā

patēriņa kredītu auto iegādei kāds 31.05.

Uzzināt vairāk →

Schwedbank

Pašnovērtējums: Manuprāt, mēs veicām visu pareizi pēc sīkām ieteikumu
vairāk. Darbs bija vienkāršs, bet es teicu, ka mēs iedziļinām,
veicām visu pareizi un patiešām labi. Uzdevumu bija diezgan vienkārši
saprast.

3. GRUPA

Saziņas līdzeklis: Rakstveidā saziņa
Saziņas kanāls: Internets, prese
Adresāts: Vairāki cilvēki pēc nyanšības princips
Adresants: Iestāde, kas vēlas pieņemt cilvēku uzņemšanu
Saziņas interaktivitāte: Veikams kontakts
Saziņas mērķis un dominējošā funkcija: Informēt cilvēku grupu
Vieta un laiks: 18:30 adresāta dzīvesvieta.
Saziņas tēma: Banka „Schwedbank” cenšas informēt cilvēkus par pakalpojumiem, ko viņi sniedz, kas šajā gadījumā ir patēriņa kredīts auto iegādei.

Reizēm labāk ir aizņemties,
nevis lēpīt!

Patēriņa kredīts auto iegādei
līdz 12 000 eur.

30% atlaide

pieņemams spēkā līdz 31.05.

Komisijas marģeni

Uzzināt vairāk →

Schwedbank

Bankas mērķis, manuprāt, bija labi izpildīts - sniegt informācija par pakalpojumiem īsi, konkrēti un esperdāmā valodā.

Pašnovērtējums: Detāls uzdevums ir maksimāli tika izpildīts pēc nosacījumiem, bet prezentācija klasas priekšā neveicās tik labi kā tas tika iecerēts. Sākumā bija svarīgāki izdomāt kāda variāta būt sazināta pēc visiem dotajiem kritērijiem.

DOKUMENTĀRĀ LAPA

Diplomdarbs „Valodas komunikatīvās funkcijas iepazīšana latviešu valodas stundās 10. klasē” izstrādāts Latvijas Universitātes Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autore: _____ Linda Ērmāne.

(Paraksts)

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai.

Vadītāja: profesore Dr. Philol. Anna Vulāne _____ .2016.

(Paraksts)

Recenzente: Lilija Jurģīte.

Darbs iesniegts LU PPMF Skolotāju izglītības nodaļā _____ .2016.

Dekāna pilnvarotā persona: studiju metodiķe Inese Ranka, _____ .

(Paraksts)

Darbs aizstāvēts Valsts pārbaudījuma komisijas sēdē

____. ____ .2016. protokola nr. _____, vērtējums: _____.

Komisijas sekretāre: Lilija Jurģīte _____ .

(Paraksts)